

10. KLASSE PÅ EFTERSKOLE

– INSPIRATIONSKATALOG
TIL OVERGANGEN TIL
UNGDOMSUDDANNELSERNE

PROJEKTLEDELSE
SOCIAL UDVIKLING
UDDANNELSESREJSE
UDDANNELSESPARAT
INTEGRERET VEJLEDNING MOTIVATION
OVERGANGE LÆRINGSRUM
INNOVATION **SÆRLIGE BEHOV**
UDDANNELSESPARAT
OVERGANGE
LÆRINGSRUM
SÆRLIGE BEHOV
INNOVATION
GYMNASIEFORBEREDENDE
INTERNATIONAL
SOCIAL UDVIKLING
INNOVATION
GYMNASIEFORBEREDENDE
MOTIVATION
SÆRLIGE BEHOV
MOTIVATION
INTERNATIONAL

INTERNATIONAL
INTEGRERET VEJLEDNING
GYMNASIEFORBEREDENDE MOTIVATION
ERHVERVSKOMPETENCER
SOCIAL UDVIKLING
UDDANNELSESREJSE
OVERGANGE
SOCIAL UDVIKLING
UDDANNELSESREJSE
LÆRINGSRUM
MOTIVATION
SÆRLIGE BEHOV
INNOVATION
INTERNATIONAL
INTEGRERET VEJLEDNING
SÆRLIGE BEHOV
GYMNASIEFORBEREDENDE
SOCIAL UDVIKLING PROJEKTLEDELSE
ERHVERVSKOMPETENCER
MOTIVATION

MOTIVATION
LÆRINGSRUM
SOCIAL UDVIKLING
OVERGANGE
SÆRLIGE BEHOV

Redaktion:

Maria Lindorf, Sekretariatschef

Magnus Balslev Jensen, Konsulent

Signe Emilie Bech Christensen, Konsulent

Signe Hørby Aller, Projektassistent

Dato for udgivelse: Januar 2016

Udgiver: DEA

Design: Jacob Birch Studio

INDHOLD

4	Forord
9	Efterskolerne i tal
13	DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft
22	DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole
29	Efterskolen som vejledningsrum
38	Fem spor i arbejdet med overgange
39	Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse
43	Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer
47	Spor 3: Innovations- og projektkompetencer
50	Spor 4: Internationalt udsyn
54	Spor 5: Overgange for elever med særlige behov
59	Kilder

FORORD

Klik dig rundt
i kataloget

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes
tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole

Efterskolen som
vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

Flere og flere danske unge vælger at afslutte deres grundskole ved at pakke kufferten og rejse mod en udvalgt efterskole. Et efterskoleophold foregår typisk i 9. eller 10. klasse, men enkelte skoler tilbyder også elever at komme afsted allerede i 8. klasse. Størstedelen af efterskoleeleverne vælger dog at tage af sted i 10. klasse. Det gjorde 63,7 pct. svarende til 18.180 af de 28.560 elever, som mødte op på deres udvalgte efterskole i 2015 (Efterskoleforeningen 2015a).

Faktisk har 10. klasse på efterskolerne været mere populær end folkeskolens 10. klasse siden 2008 (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015a). Men hvorfor er det så populært at tage på efterskole?

Det spørgsmål findes der naturligvis mange svar på. Årsagerne til at tage på efterskole varierer nemlig betydeligt på tværs af danske unge, forældre og familier.

Det kan være ønsket om en personlig dannelsesrejse, ønsket om at dyrke en særlig interesse, ønsket om at knytte livslange bånd til andre unge eller ønsket om at blive “plantet om” i nye omgivelser blandt nye mennesker – eller en kombination heraf og meget mere.

Variationen blandt de unge, der tager på efterskole, spejles i variationen blandt skolerne. Lige fra idrætsefterskolen, som tiltrækker unge med drømme om at være fremtidens medaljehægere, til efterskolen, som løfter unge med betydelige faglige, sociale eller personlige udfordringer.

Efterskolerne er et tilbud til unge i slutningen af grundskolen, hvor overgangen til ungdomsuddannelserne og det videre liv efter grundskolen bliver til virkelighed. Det kan være en udfordring for de unge, som står over for deres første uddannelsesmæssige valg med betydelige

konsekvenser for deres efterfølgende uddannelsesmuligheder, sociale liv og karriere.

Det gælder, uanset om de unge skal vælge mellem STX og HHX, mellem tømreruddannelsen og en EUX, eller om de skal tage stilling til, om produktionsskolen er det næste skridt.

Og måske er det netop derfor, efterskolerne oplever en stadig større tilstrømning af elever. Ser man på efterskolernes formål, lægges der vægt på, at skolernes tilbud skal tilrettelægges "med henblik på elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse" (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015b).

I DEA er vi optagede af at finde ud af, hvordan vi får den bedste overgang fra grundskolen til ungdomsuddannelserne for at sikre, at de unge finder deres rette hylde på vej gennem uddannelsesjunglen med motivation, evner og ambitioner i behold.

I denne publikation stiller vi skarpt på efterskolernes 10. klasse og særligt på, hvordan de arbejder med at skabe gode overgange til de uddannelses tilbud, som de unge starter på, efter de har lukket døren til deres værelse på skolen for sidste gang.

I inspirationskataloget peger vi konkret på fem tenden-

ser, som vi har identificeret i efterskolernes arbejde med overgange, som forhåbentlig kan bidrage til inspiration og refleksion i hele uddannelsessystemet.

Dette inspirationskatalog kan ikke omfatte alle skoler, og der er utvivlsomt gode eksempler derude, som bare venter på at blive brugt til at inspirere og forandre. Så med dette inspirationskatalog skal der også lyde en opfordring til landets efterskoler om at dele ud af erfaringer med overgangsarbejdet – både de gode og de dårlige. For det er gennem videndeling, eksperimenter og mod, at vi sikrer danske unge et uddannelsessystem, som reelt arbejder sammen med den unge i centrum.

God læselyst.
Stina Vrang Elias

Stina Vrang Elias
Adm. direktør, DEA

● Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Om inspirationskataloget

Foruden desk research er dette inspirationskatalog blevet til på baggrund af to undersøgelser; en spørgeskemaundersøgelse blandt 144 efterskoler samt besøg og kvalitative interviews på ni udvalgte efterskoler. I både spørgeskemaet og i de gennemførte interviews har der været et særskilt fokus på 10. klasse på efterskole og overgangen til livet efter 10. klasse.

OVERGANG

Begrebet "overgang" er i undersøgelsen defineret som, at eleverne skal bevæge sig videre fra efterskolen til en anden type uddannelse med bestemte forventninger, nye udfordringer og muligheder – en ny faglig identitet. Begrebet er i høj grad orienteret på uddannelsesparathed, dvs., på elevens faglige, sociale og personlige kompetencer og motivation.

Baggrunden har været at få mere systematisk viden om, hvordan efterskolerne lokalt yder deres bidrag til den politiske målsætning om, at mindst 95 pct. af en årgang får en ungdomsuddannelse, og hvordan de arbejder aktivt med at udvikle og styrke overgangene til videre uddannelse.

Inspirationskataloget er opdelt i to dele. I den første del beskæftiger vi os med efterskolen som skoleform. I anden del stiller vi skarpt på 10. klasse på efterskolen og fem forskellige spor i arbejdet med overgange til andre uddannelses tilbud.

Målgruppen for rapporten er grundskoler, som arbejder med overgangene efter grundskolen – herunder folkeskoler, friskoler og efterskoler. Formålet er at inspirere andre, som arbejder med planlægning, organisering og undervisningstilrettelæggelse i grundskolens ældste klasser.

Dataindsamling og afgrænsning

Dette inspirationskatalog baserer sig på både kvalitativ og kvantitativ data. Efterskoleforeningen har foretaget en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt alle efterskoler, og DEA har indsamlet kvalitativ data gennem besøg og interviews på ni efterskoler rundt om i landet. (Se oversigten i Tabel 1).

Selvom DEA bruger data fra Efterskoleforeningens spørgeskemaundersøgelse, er det udelukkende DEA, som har ansvaret for udarbejdelsen af inspirationskataloget.

Efterskolerne er udvalgt på baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen og ud fra et kriterium om forskellighed. De ni efterskoler giver tilsammen et bredt billede af, hvordan 10. klasse på en efterskole kan udforme sig.

Inspirationskataloget fremhæver praksisnære og konkrete eksempler fra skolerne i den kvalitative undersøgelse. Disse eksempler bruges til at konkretisere de strategiske, pædagogiske og didaktiske overvejelser, der ligger bag skolerne indsats på området.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolerne
tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole

Efterskolen som
vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

Skolerne er altså ikke udvalgt som best practice eksempler eller idealskoler, ligesom de ikke udgør et repræsentativt billede af efterskoleformen. Rapporten præsenterer derimod et bredt, kvalitativt billede med det formål at inspirere efter- og grundskoler rundt om i landet.

Kvalitative interviews

DEA har på de ni efterskoler interviewet i alt 49 medarbejdere fordelt på forstandere og andre ledelsesrepræsentanter samt udvalgte lærere. Interviews med ledelsen er typisk gennemført som enkeltinterviews, mens de øvrige er gennemført som gruppeinterviews. Derudover er der gennemført interviews med i alt 11 udvalgte elever på enkelte skoler.

Tabel 1. *Oversigt over gennemførte interviews*

Efterskoler	Lederinterviews	Lærerinterviews	Elevinterviews
Askov Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	Interview med 3 elever
Brejninggaard Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	Interview med 4 elever
Bråskovgård Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	
Eisbjerghus Internationale Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	
Fenskær Efterskole	Viceforstander og Afdelingsleder	Interview med 2 lærere	
Flakkebjerg Efterskole	Forstander	Interview med 6 lærere	
Gylling Efterskole	Forstander og Viceforstander	Interview med 5 lærere og en UU-vejleder	
Ryslinge Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	Interview med 4 elever
Skals Efterskole	Forstander	Interview med 4 lærere	

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

I de gennemførte interviews er der et særskilt fokus på skolernes arbejde i forhold til at sikre en overgang til næste uddannelsestrin. Dette vil som regel være de ordinære ungdomsuddannelser, men kan i enkelte tilfælde være andre uddannelsestilbud som STU eller produktionsskoler.

Interviewene er foretaget ud fra en semistruktureret interviewguide, hvor DEA på forhånd havde udvalgt særlige temaer som vigtige. Samtidig havde interviewene også mulighed for at tage en eksplorativ drejning, hvis særlige temaer viste sig interessante på den enkelte efterskole.

De fleste interviews er foretaget som fokusgruppeinterviews, mens andre er foretaget som enkeltinterviews. For eksempel er interviews med forstanderen foretaget som enkeltinterviews, mens enkelte har haft deltagelse af en viceforstander.

Data fra de gennemførte interviews er efterfølgende blevet transskriberet og tematiseret. Tematiseringen foregik på baggrund af det kvalitative datamateriale med den kvantitative viden og viden fra desk research. Nogle temaer blev etableret på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen, mens andre opstod undervejs i det analytiske arbejde.

Spørgeskemaundersøgelse

Efterskoleforeningen har i 2015 gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt alle efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse. I alt 144 ud af Danmarks 249 efterskoler har besvaret hele spørgeskemaet, mens 21 har besvaret udvalgte spørgsmål (ufuldstændige). Det svarer til 58 pct. gennemførte og 65 pct. besvarelser i alt. Skolerne er bredt repræsenteret på tværs af skoletyper, størrelser og geografi. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen er fremlagt undervejs i rapporten som kvantitative input til det kvalitative datamateriale.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

EFTERSKOLERNE I TAL

Hvor mange og hvor?

Der er aktuelt 248 efterskoler i Danmark. Heraf er 38 skoler godkendt med et samlet særligt undervisningstilbud til enten ordblinde (20 skoler) eller unge med særlige behov (18 skoler). Langt størsteparten af skolerne ligger i landområder eller mindre byer. Kun syv skoler ligger i en af Danmarks seks største byer.

Hvem arbejder der?

Efterskolerne beskæftiger ca. 6.000 årsværk, hvoraf lærere og ledere udgør ca. 4.000 og teknisk-administrativ personale udgør ca. 2.000 årsværk. Mange af efterskolernes ansatte bor lokalt. Alle efterskoler skal iflg. loven råde over mindst to tjenesteboliger.

2. årselever og omvalg

Hvert år er der ca. 250 unge, som går i 10. klasse på efterskole for anden gang. Det er typisk unge med

særlige indlæringsforudsætninger eller unge, der af forskellige årsager har været fraværende i lange perioder af deres skolegang.

Der er hvert år omkring 350-400 elever, der skifter fra én efterskole til en anden i løbet af skoleåret.

Elever med støtte

Cirka 10 pct. af eleverne på efterskolerne fik i 2015 nedslag i egenbetalingen til efterskoleopholdet med midler fra individuel supplerende elevstøtte. Det er en pulje, skolerne råder over, som skal gøre det muligt for alle familier at få råd til et efterskoleophold.

10 pct. af eleverne får støtte af kommunen til at komme på efterskole. Det kan enten være, fordi kommunen ikke selv råder over et egnet undervisningstilbud eller, fordi den unge har særligt behov for støtte i servicelovens forstand.

Forord

● Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberevende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

● **Efterskolerne i tal**

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

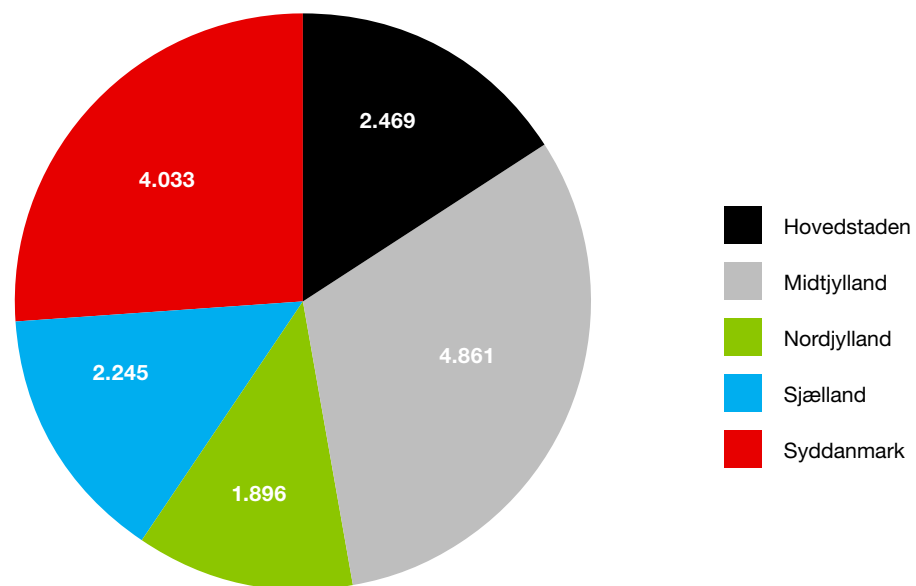
Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Figur 1. Efterskoleelever i 10. klasse fordelt på regioner, 2014

Kilde: Efterskoleforeningen

- **Efterskolerne i tal**

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberegende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

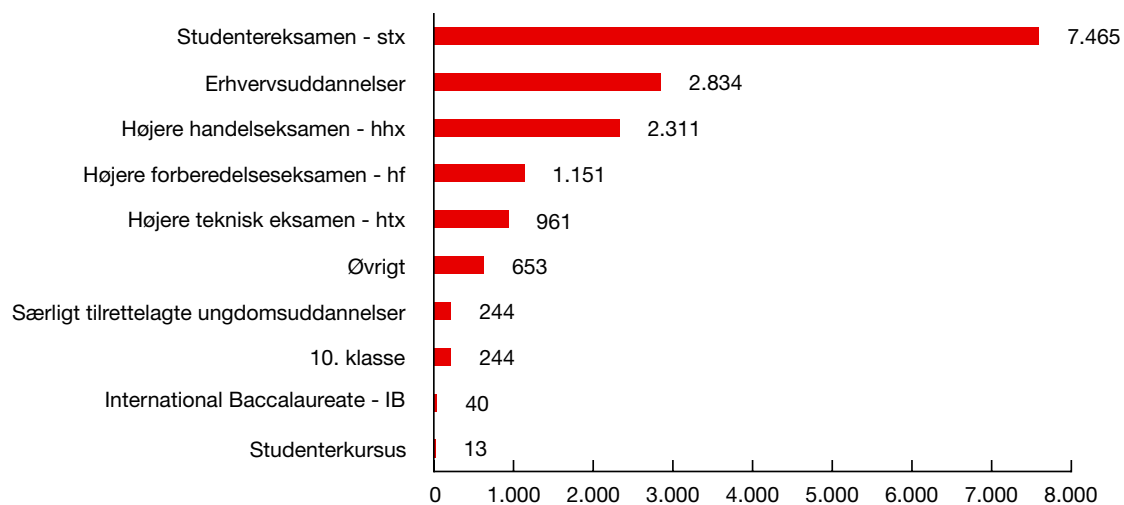
Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Figur 2. Efterskoleelevernes uddannelsesvalg efter 10. klasse

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2014b

● **Efterskolerne i tal**

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberegende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

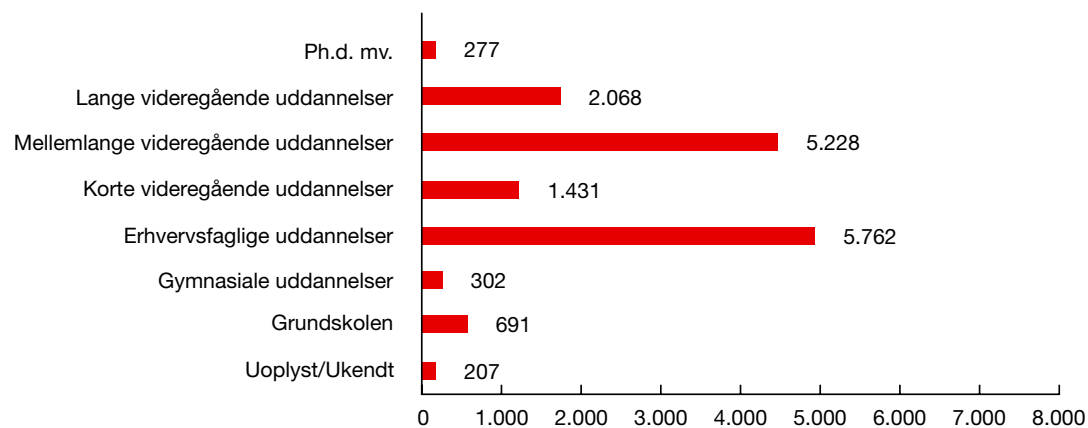
Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Figur 3. Efterskoleelever i 10. klasse fordelt på forældres højst gennemførte uddannelse

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2014b

DEL 1: EFTERSKOLERNES TILTRÆKNINGSKRAFT

Elever og forældre kan have mange forskellige grunde til at vælge et år på efterskole. Ifølge Efterskoleforeningens *Forældreanalyse 2014* er én af grundene til, at forældre vælger, at deres børn skal på efterskole, at de mener, at de unge har brug for at udvikle sig, inden de starter på en ungdomsuddannelse og har brug for at gøre det i en ny social kontekst, som efterskolen kan tilbyde. Dette spejles i en analyse af de unges motivation, som bekræfter, at de ofte ikke føler sig klar til at gå direkte videre og vælger efterskolen for at få et *anderledes skoleår* (Pless & Kantznelson 2007). En forventning, som skolerne lever op til, hvis man spørger de unge (Pless & Kantznelson 2007).

Ønsket om personlig udvikling og modning går også igen i de interviews, der blev gennemført blandt efterskoleelever i udarbejdelsen af denne publikation.

Jeg er blevet meget mere åben og social, og jeg har lært mig selv bedre at kende. Og jeg er blevet mere moden.

– Elev på Brejninggaard Efterskole

Altså kan det ofte være mere end ønsket om en faglig opkvalificering, der trækker ved efterskoleformen (Pless & Kantznelson 2007). Dette bekræftes bl.a. af Danmarks Evalueringsinstitut (Danmarks Evalueringsinstitut 2012) og ligger desuden også i tråd med formålsbeskrivelsen for efterskolerne (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015a). Her fremgår det, at efterskolerne er lovmæssigt forpligtet til at tilbyde eleverne kurser “med henblik på elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse” (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015b).

Forord

Efterskolerne i tal

● **DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft**

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

I dette afsnit dykker vi ned i nogle af de grundlæggende karakteristika ved efterskolernes arbejde samt deres tilgange til dannelse og uddannelse, som har betydning for efterskolernes arbejde med elevernes overgange til ungdomsuddannelserne.

Udviklings- og læringsrum 24/7

Det er relevant at se på de rammer, skolerne er underlagt. Her tænkes særligt på loven om efterskoler og frie fagskoler, som giver efterskolerne en række frihedsgrader, der adskiller deres formål og handlemuligheder fra den folkeskole, som de fleste efterskoleelever kommer fra. Det drejer sig fx om muligheden for at niveaudele eleverne, i stedet for at inddele dem efter klassetrin.

Efterskolens tilgang til arbejdet med eleverne er dog også rammesat af selve skoleformen, som bl.a. gør, at eleverne er inden for rækkevidde alle døgnets 24 timer, syv dage om ugen, ti måneder i alt. Det giver gode muligheder for at arbejde aktivt med dannelse på helt grundlæggende vis, og efterskoleåret er i den forbindelse blevet beskrevet som en "dannelsestrykkoger", hvor eleverne udvikles gennem fællesskaber (Von Oettingen et al. 2011).

En af de største styrker ved efterskolen som skoleformen er, at vi har eleverne 24/7, og kan bruge hver en vågen time. Det modner fx eleverne at bo på værelser sammen – de lærer, at det ikke er farligt at

være opsøgende over for nye venskaber. Det styrker elevernes sociale kompetencer, som er den mest afgørende risiko for frafald på gymnasierne.

– Lærer på Skals Efterskole

Det "rum" udnytter efterskolerne på mange måder – både på den måde, de indretter dagligdagen på og, som vi allerede har peget på, til at skabe relationer. Det kan være obligatorisk morgenløb, fortællertimer, aftenarrangementer, biografter osv. En klassisk måde er at afholde lektiecafé hver eftermiddag eller aften.

Lektiecaféerne er for de elever, som kan have brug for at spørge en lærer til råds, når de laver lektier, eller de elever, der bare har brug for et bord og en stol, som ikke er lige ved siden af sengen på værelset. En anden måde er at udnytte døgnnet på, er ved at stille lokaler, redskaber og materialer til rådighed til, at eleverne selv kan arbejde videre med deres projekter efter skoletid.

Vi behøver ikke pakke redskaber ind i et skab og så først tage dem frem igen i næste uge. Vi kan godt lade det stå, og så kommer vi måske igen om aftenen eller i morgen. Eleverne må også gerne bruge det i weekendene, hvor det ikke er sikkert, vi lærere er der.

–Lærer på Askov Efterskole

En anden pointe er, at der altid er en voksen til rådighed på skolen. Man kan altid komme med spørgsmål, og

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

måske er det nemmere at snakke om det, der er svært, uden for undervisningens rammer, når man fx spiser middag sammen eller ved sengetid.

Livet på skolen rækker også ud over de daglige arbejdstider for lærerne, som i nogle tilfælde bor på skolens grund med deres familier. I lige så høj grad som eleverne bygger lærernes relation til hinanden på aktiviteter, der ligger uden for den almindelige undervisning – og på den måde agerer de også helt automatisk rollemodeller for elevernes relationsdannelse.

Fællesskab og forskellighed

Fællesskabet og relationsdannelse spiller altså en væsentlig rolle for elevernes udvikling på efterskolen – og for deres evne til at udvikle selvværd samt tolerance for mangfoldigheden. Fokus på fællesskabet er en måde at arbejde med “det hele menneske” på.

På efterskolerne er der forskellige måder at sammensætte og skabe et fællesskab på, som også udmønter sig i forskellige tilgange til elevsammensætning, undervisning og holddeling.

Vi skal ikke have små skoler i skolen, det er ikke godt for fællesskabet. Derfor er det vigtigt, at vores elever blandes.

– Forstander på Askov Efterskole

Nogle efterskoler arbejder med en meget mangfoldig og varieret elevgruppe, mens andre henvender sig specifikt til en særlig elevgruppe – fx elever med særlige behov eller elever med særlige faglige evner og interesser. På den måde understreger nogle efterskoler vigtigheden af, at eleverne får lov at møde nogle som dem selv – det kan være andre ordblinde eller andre med samme faglige interesser. Andre steder understreges vigtigheden af, at eleverne både møder nogle som dem selv og nogle, som er anderledes. Der er altså flere tilgange til det at skabe fællesskab og forståelse for mangfoldighed.

Gyllinge Efterskole henvender sig særligt til ordblinde. Her oplever ledere og lærere, at eleverne blomstrer op ved at indgå i en homogen gruppe og møde andre, som har samme vanskeligheder som dem selv. Eleverne lærer at acceptere og leve med deres ordblindhed, som også er med til at skabe en vej mod stærkere faglighed i kombination med særligt tilrettelagt undervisning. En lærer fortæller, hvordan elevernes ordblindhed tidligere har været en undskyldning for at slippe lettere uden om undervisningen:

Nogen elever kommer i starten og siger “det kan jeg ikke, for jeg er ordblind”, så kigger de rundt på de andre ordblinde elever, som godt kan, og så giver det jo ingen mening.

– Lærer på Gylling Efterskole

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Samtidig giver den homogene gruppe lærerne mulighed for at arbejde intenst med faglig opkvalificering gennem særligt tilrettelagt undervisning rettet mod ordblinde. På Eisbjerg International Efterskole fortæller lærerne i samme tråd om, hvordan eleverne ofte er lettede over at møde andre elever, som også er fagligt stærke – det er ikke kikset at være “nørd” og gå op i at lave lektier.

På Bråskovgård Efterskole dyrker man fællesskab og mangfoldighed gennem kombineret homogenitet og heterogenitet. Eleverne optages gennem dynamiske kvoteordninger. Efterskolen optager en lille gruppe elever med høretab, en mindre gruppe med diagnoser som ADHD, autisme eller Aspergers syndrom samt en stor gruppe elever med almindelige behov. På den måde oplever den enkelte elev både at møde nogle, der er som dem selv, samtidig med at de møder nogle, som er anderledes.

MOD ALLE ODDS

På Bråskovgaard Efterskole modtog man for nogle år siden en elev, der havde stærke autistiske træk og var dømt ude af systemet. I hans papirer stod, at han aldrig ville få en uddannelse og formentlig ville blive tildelt førtidspension. Efter 10. klasse viste det sig, at eleven bestod en studentereksamen og nu læser på universitetet. Eleven mener selv, at han ville være endt på førtidspension, hvis ikke han var kommet på efterskole.

Her oplever man, at en ny verden åbner sig, og venskaber, kærester og bekendtskaber opstår på tværs af behov og særegenheder. Eleverne bliver niveaudelt i den faglige undervisning, hvor de møder nogle, som er ligesom dem selv. I værkstedsfagene og resten af døgnet blandes eleverne frit og møder her den brede mangfoldighed af elever.

TRIVSELSTEAM VÆRNER OM FÆLLESSKABET

For at understøtte inklusionen og få fællesskabet til at fungere har man på Bråskovgård Efterskole nedsat et trivselsteam, som har særlig opmærksomhed på, at alle elever og lærere trives. Trivselsteamet består af tre lærere, som mødes én gang om ugen. Hvis en lærer har udfordringer med en elev, kan en lærer fra trivselsteamet gå med til undervisningen for at give gode råd.

Samtidig er det enormt vigtigt at kende sine begrænsninger for, hvilken elevgruppe man som skole kan tage vare på. De forskellige elevtyper kræver sommetider særlige lærerkompetencer og viden om, hvordan dagen og undervisningen bedst tilrettelægges for den enkelte elev. I den forbindelse kræver det, at de rette lærere modtager den nødvendige efteruddannelse og opkvalificering til at håndtere særlige udfordringer.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Trivsel før læring

Det er karakteristisk for de efterskoler, DEA har besøgt, at trivsel opfattes som et omdrejningspunkt for elevernes læring. Det er både, når det kommer til 12-tals-eleven, der har brug for at blive mere robust over for de krav, der stilles i konkurrencesamfundet, eller den ordblinde elev, der skal acceptere sin ordblindhed som et livsvilkår og finde sin vej både i livet og i uddannelsesverdenen efter efterskolen. Trivsel er simpelthen et kodeord for læring, som man arbejder indgående med på efterskolerne. Her er efterskolernes kontinuerlige arbejde med relationer omdrejningspunktet for de dannelses- og modningsprocesser, der sker i løbet af efterskoleopholdet (Von Oettingen et al. 2011).

Hvis ikke man trives, kan man ikke lære.

– Forstander på Bråskovgård Efterskole

Efterskolernes kontaktlærerordning er central for arbejdet med trivsel og relationer i efterskoleformen. Kontaktlærerordningen betyder, at hver elev har en tæt og kontinuerlig kontakt til én voksen og en mindre gruppe elever på skolen. Der er typisk 8-12 elever i en kontaktgruppe, som mødes én gang om ugen. På nogle skoler spiser kontaktgrupperne, eller familierne, som de også bliver kaldt, sammen til hvert måltid. Nogle steder laver kontaktlæreren særlige arrangementer og udflugter med sin kontaktgruppe for at opbygge en tæt relation. Netop den tætte relation til en voksen, der er til stede

det meste af dagen, vægtes som afgørende for den tryghed og nærvær, som eleverne oplever på efterskolen (Von Oettingen et al. 2011).

Sammenhængen mellem trivsel og læring kommer også til udtryk i samarbejdet mellem kontaktlærere, faglærere og vejledere, hvilket vi har set på flere af de besøgte efterskoler. Princippet i samarbejdet er typisk, at elevernes trivsel og læring er omdrejningspunktet for samarbejdet mellem de voksne, der udfylder forskellige roller i forhold til eleven. Samarbejdet kan bruges til at sikre, at der er sammenhæng mellem elevens uddannelsesmæssige ønsker, faglige kompetencer og personlige udfordringer. På den måde hænger personlig, social og faglig modning uløseligt sammen i efterskolernes tilgang til arbejdet med at forberede eleverne bedst muligt på overgangen til videre uddannelse. Og her har efterskolerne netop en særlig mulighed, idet de "har" eleverne døgnnet rundt.

Et konkret eksempel på, hvordan trivsel naturligt bliver forudsætningen for læring, mødte vi på Gylling Efterskole, hvor alle lærere arbejder med trivsel i deres faglige undervisning. De oplever, at de tætte relationer, som får eleven til at trives, kan være adgangsgivende til faglig udvikling. Derfor taler de tit med eleven om, hvordan det går med de andre aktiviteter end skolefagene, hvad de har lavet i weekenden osv. Det, at faglærere og elever har en relation til hinanden fra

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

fodboldtræning, træværkstedet eller musik, kan også være med til at skabe den tryghed, der er forudsætning for læring i skolefagene.

MEDITATION PÅ SKOLESKEMAET

På Eisbjerg International Efterskole udbydes meditation som valgfag. Formålet er at give eleverne muligheden for at stressede af og finde ro i sig selv – og meditationstimerne er tæt på overbooket. Eleverne har brug for at finde veje til ro.

“GYLLINGHÅNDEN”

Gyllinghånden er en metafor for, at Gylling Efterskole giver et kærligt og fast skub i ryggen, når den unge får brug for det videre ud i livet. Gyllinghånden består i høj grad af, at de voksne er tilgængelige – både fysisk og på sms. Og den forsvinder ikke, selvom eleven afslutter skolen. Derudover afholder viceforstanderen i samarbejde med kontaktlæreren samtaleforløb med de sårbare elever, som har brug for ekstra støtte i løbet af skoleåret. Der kan også være tilfælde, hvor elever henvises til coach eller psykolog. Det betyder, at skolen kan håndtere de sårbare elever ved at give dem tryghed og værktøjer til at arbejde med deres egen robusthed.

Samfundet ind i efterskolen: Medborgerskab og livsoplysning

Flere af de efterskoler, vi har besøgt, arbejder målrettet med at gøre eleverne til medborgere, der kan deltage aktivt i samfundet. Det handler ikke bare om uddannelse og job, men kræver en bred tilgang til viden og kompetencer. Og det er der netop et mulighedsrum for på efterskolerne.

Hvis man skal ud at leve et godt liv og være en god samfundsborger, så skal man kunne meget andet end bare læse og regne. Derfor bruger vi så mange kræfter på det almendannende arbejde.

– Viceforstander på Fenskær Efterskole

FRA KLIENT TIL MEDBORGER

Fenskær Efterskole er målrettet unge med særlige behov og unge, som har svært ved at blive accepteret i et almindeligt ungdomsmiljø. På skolen arbejder man målrettet med at give eleverne værktøjer, som sætter dem i stand til at indgå aktivt i samfundet som medborgere. En afdelingsleder på Fenskær Efterskole udtrykker det således: “Hvis vi tænker samfundsøkonomisk, er det jo en brøler at klientliggøre de her elever og gøre dem afhængige af overførselsindkomster som fx førtidspension.”

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Vi har set eksempler på mange forskellige slags “dannelsesfag”, der typisk kun udbydes for 10. klasse-elever. Et eksempel er dannelsesfaget på Gylling Efterskole, hvor eleverne skal forholde sig til aktuelle politiske, filosofiske og etiske spørgsmål og lære at debattere, tage stilling og få øje på nuancerne i verden.

I dannelsesfaget på Bråskovgård Efterskole arbejder eleverne konkret med fremlæggelser, psykologi og medborgerskab. Det kan være særlige arrangementer i form af fiktive valg, hvor eleverne debatterer deres politiske holdninger. Men også i det daglige fokuseres der på dannelsen. Et eksempel er den daglige fortælletime, hvor en lærer eller ekstern oplægsholder fortæller om et samfundsaktuelt tema. For eksempel fortalte en lærer om konsekvenserne af madspild og, hvordan det kan undgås, hvilket resulterede i tømte tallerkener og tomme skraldespande i spisesalen. Dette simple eksempel viser, hvor kort vejen fra læring til konkret handling og samfundssind kan være.

Dannelsen skal naturligvis ikke kun findes i fagpakker, fællessale eller i undervisningslokalerne. Den skal også findes i selve efterskolens fællesskab. Det at eleverne er sammen “non stop” betyder, at man ikke bare kan vende ryggen til en relation eller konflikt. Og på flere af de efterskoler, vi har besøgt, arbejdes der desuden med at aktivere eleverne til at træffe beslutninger og løse konflikter mellem dem uden at ledelse eller lærere tager styringen.

Faste krav og forventninger

På tværs af meget forskellige elevgrupper arbejder efterskolerne på forskellige måder bevidst med at stille forventninger, krav og være konsekvente med det – og det motiverer eleverne til at arbejde med deres personlige udvikling og deres faglige niveau. På Gylling Efterskole fortæller ledere og lærere, hvordan mange elever forud for efterskolen har oplevet, at der ikke blev stillet krav til dem pga. deres ordblindhed.

Man kan ikke arbejde med anerkendelse uden at arbejde med forventninger. Det handler om at se elevernes ressourcer og potentiale, så man kan tillade sig at stille krav til dem. Vi andre ville jo også synes, det var forfærdeligt, hvis ikke der blev stillet krav til det, vi havde lavet – det ville føles, som om folk var ligeglade.

– Forstander på Gylling Efterskole

På Eisbjerghus Internationale Efterskole fortæller lærere, hvordan eleverne tidligere har oplevet, at der blev stillet uambitiøse krav til deres faglige præstationer. Både på efterskoler for elever med læse- og skrivevanskeligheder og efterskoler, der henvender sig til mere bogligt stærke elever arbejdes altså med at skabe motivation hos eleverne gennem krav og forventninger. Det handler i høj grad om konsekvens – at lærerne holder fast i de krav, de stiller til eleverne. Når en opgave skal afleveres til en bestemt dato, så er det ikke dagen eller ugen efter. Vi har set eksempler på, at underviserne aftaler med

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

den kontaktlærer, der har aftenvagt, at elever, der har overskredet deadline, skal bruge aftenen på at skrive opgaver færdige. Igen kan efterskolen bruge det mulighedsrum, det skaber, når man har eleverne 24/7 og ikke blot må slippe dem, når skoledagen rinder ud.

Vi har også set eksempler på, at der arbejdes med at stille krav til eleverne gennem forventninger om, at de selvstændigt eller med hjælp fra underviseren prioriterer mellem deres lektier og opgaver, når der er deadlines, der skal overholdes, sådan at de når alle de opgaver, der skal løses inden for den givne tidsramme. På den måde samarbejder man på tværs af lærergruppen – ikke kun i forhold til at styrke elevens rent faglige kompetencer, men også i forhold til at styrke proces- og beslutningskompetencer.

Fra dannelse til uddannelsesparat

Efter denne gennemgang af efterskolernes fokus på elevernes dannelse og deltagelse i forpligtende fællesskaber, er det relevant at interessere sig for, hvad dette betyder for overgangen til ungdomsuddannelser. Når vi ser på de krav, eleverne møder i deres uddannelsesparathedsvurdering i slutningen af grundskolen, er der et betydeligt overlap med de værdier, efterskolerne arbejder med at lære deres elever.

Foruden den faglige uddannelsesparathedsvurdering skal unge i grundskolen også vurderes på deres per-

sonlige og sociale kompetencer (Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse §10).

De personlige kompetencer omfatter en vurdering af eleven inden for følgende kategorier:

- Motivation
- Selvstændighed
- Ansvarlighed
- Mødestabilitet
- Valgparathed (ift. valg af ungdomsuddannelse)

De personlige kompetencer siger bl.a. noget om, hvordan eleven arbejder og løser opgaver. Da en ungdomsuddannelse også stiller store krav til elevernes sociale kompetencer, bliver eleverne også vurderet i forhold til følgende kategorier:

- Samarbejdsevne
- Respekt
- Tolerance

Disse værdier kan være vanskelige at arbejde med og vurdere hos de enkelte elever i traditionelle uddannelsstilbud. Men det faktum, at skolerne har eleverne døgnet rundt, skaber gode rammer for at understøtte og vurdere den sociale og personlige udvikling.

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Opsamling

Betragter man efterskolens mulighedsrum i et helikopterperspektiv, når det handler om at fremme dannelse og uddannelse, er det tydeligt, at en række af skoleformens karakteristika har stor betydning.

Herudover står det også klart, at efterskolernes fokus på fællesskabet og mangfoldigheden i fællesskabet ruste de unge til at træde ud i et samfund præget af diversitet. Og endelig er det tydeligt, at den relationelle udvikling, som eleverne gennemgår – både i forhold til jævnaldrende og til voksne, som ikke er deres forældre – bidrager til at udvikle kompetencer, som rækker langt ud over det faglige.

Forord

Efterskolerne i tal

● DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

DEL 2:

ARBEJDET MED OVERGANGE FRA 10. KLASSE PÅ EFTERSKOLE

Variationen i efterskolernes fokusområder må nødvendigvis føre til en variation i deres dannelse af de unge, som går på skolerne. Men uanset hvilket pædagogisk, filosofisk eller fagligt grundlag skolerne tager udgangspunkt i, så ændrer det ikke ved det endegyldige faktum, at eleverne kun har deres værelse til låns. På et tidspunkt skal de alle videre.

Spørgsmålet er, hvordan efterskolernes 10. klasse forbereder de unge på den overgang, som for de flestes vedkommende er til en ungdomsuddannelse?

Det spørgsmål har mindst lige så mange svar, som der er efterskoler i Danmark, men ikke desto mindre er der noget håndfast at holde sig til, når man betragter de særlige rammevilkår, der gælder for efterskolernes udbud af 10. klasse.

Vores 10. klasse må ikke bare være en forlængelse af 9 års skolegang.

– Viceforstander på Brejninggaard Efterskole

På trods af den brede formålsbeskrivelse er elever, som går i 8. eller 9. klasse undervisningspligtige, hvilket indebærer, at efterskolerne skal tilbyde dem en undervisning, “der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen” (Lov om efterskoler og frie fagskoler § 2, Stk. 1). Dette omfatter også afholdelse af folkeskolens afgangsprøver, medmindre skolen er prøvfri.

Selvom man ikke vælger at udbyde prøvfri 10. klasse, er rammerne for indholdet i skoletilbuddet alligevel mere fleksibelt for 10. klasse end for 8. og 9. klasse, bl.a. idet der kun er tre obligatoriske fag (dansk, engelsk og matematik), mens der for eleverne i 9. klasse er ni

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes
tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole**

Efterskolen som
vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

obligatoriske, prøveforberedende fag. Antallet af obligatoriske prøver er tidligere blevet fremhævet som en udfordring for efterskolernes muligheder for at udnytte deres frihedsgrader (DAMVAD og CEFU 2014).

KRAV TIL EFTERSKOLERNES 10. KLASSE

Prøveforberedende skoletilbud for 10. klasse skal leve op til en række krav, som betyder, at eleverne skal:

- modtage en undervisning i dansk, engelsk og matematik, som står mål med undervisningen i folkeskolen i disse fag
- i brobygning til en ungdomsuddannelse
- have udarbejdet en uddannelsesplan i samarbejde med forældrene
- lave den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO)
- tilbydes prøver i de obligatoriske fag

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2014a.

Det er desuden værd at bemærke, at mens 10. klasse i folkeskolen primært har til opgave at sikre, at eleverne bliver klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse, er efterskolernes 10. klasse som nævnt også forpligtet til at fokusere på elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse.

Inden for de krav, der stilles til efterskolernes 10. klasse, har skolerne samtidig et mulighedsrum for at tilbyde en

bred vifte af aktiviteter, pædagogiske tiltag og innovative uddannelsesforløb. Og det er ifølge en efterskoleforstander noget, der forpligter.

De frihedsgrader og muligheder – som efterskoler har – forpligter. Skolerne har en frihed, som man i virkeligheden ikke benytter sig nok af. Jeg mener, at efterskolerne som frie skoler er forpligtet på at gå ud til kanten og skubbe til rammen. Vi skal udfordre den ramme, vi er en del af.

– Forstander på Skals Efterskole

Efterskolerne repræsenterer en bred skare af skoler med meget forskellige fokusområder, strategier og pædagogiske tilgange. Dermed er der naturligvis også stor variation i målgrupperne for de forskellige skoler.

Tabel 2 giver et overblik over de forskellige tilbud, skolerne har til særlige målgrupper.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

● DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Tabel 2. Tilbud til særlige målgrupper

Har I på jeres skole særlige tilbud til specifikke målgrupper?	Procent	Antal
Unge med læse-/stavevanskeligheder	39%	56
Flygtninge, indvandrere og efterkommere	30%	43
Socialt udsatte unge	28%	41
Unge med psykiske lidelser, som er diagnosticeret og/eller behandlingskrævende over længere periode	27%	39
Grønlandske unge	24%	34
Unge med generelle indlæringsvanskeligheder	22%	31
Musiske talenter	12%	17
Elitesportsudøvere	8%	12
Særligt velbegavede unge	6%	9
Unge med andre fysiske handikap	4%	6
Unge med høretab	3%	4
Ingen af ovenstående	28%	41
Andre	9%	13
Total		346 (N=144)

Kilde: Efterskoleforeningen 2015b. Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole**

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Det fremgår af tabellen, at 28 pct. af efterskolerne ikke har tilbud til særlige målgrupper. Blandt de øvrige skoler er der flest skoler, som har tilbud til flygtninge, indvandrere, grønlandske unge, socialt udsatte og unge med generelle indlæringsvanskeligheder samt unge med læse-stavevanskeligheder.

Enkelte skoler har beskrevet deres tilbud sådan, at de ikke afviser nogen på forhånd, men udformer et tilbud efter de specifikke behov, eleven har. Det betyder, at der ikke er beskrevet et egentligt tilbud på skolens hjemmeside. Denne tilgang er sandsynligvis ret udbredt – også blandt de skoler, der har tilkendegivet, at de ikke har nogen særlige målgrupper.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes
tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole**

Efterskolen som
vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

En af måderne, hvorpå efterskolerne kan forberede eleverne til ungdomsuddannelserne, er gennem tilrettelæggelsen af selve undervisningen. Tabel 2 viser, hvor mange skoler der har særlige tilgange til folkeskolens obligatoriske fagblokke med henblik på at øge elevernes faglige kompetencer ift. til ungdomsuddannelserne.

Som det fremgår, har 95 pct. af efterskolerne særlige tilgange til folkeskolens obligatoriske fag med henblik på at øge elevernes faglige kompetencer ift. ungdomsuddannelserne. Mange efterskoler bruger efterskolens særlige muligheder med sammenhæng mellem skole og fritid og/eller samvær til at tilrettelægge undervisningen anderledes i kortere eller længere perioder eller tilbyde særlig lektiehjælp.

Tabel 3. Særlige tilgange til obligatoriske fagblokke

Har I særlige tilgange til folkeskolens obligatoriske fagblokke med henblik på at øge elevernes faglige kompetencer ift. ungdomsuddannelse?	Procent	Antal
Tværfaglige forløb, hvor interessefagene (værksted, idræt, musik, mv.) kombineres med de obligatoriske fag.	37%	53
Tværfaglig undervisning, hvor fagene arbejder sammen om fælles emner som fx bæredygtighed, globalisering, mv.	45%	65
Niveaudelt undervisning	68%	98
Særlig lektiehjælp	69%	100
Særlige prøveformer i udvalgte fag	30%	43
Ingen af ovennævnte	5%	7
Andet	6%	8
Total		374 (N=144)

Kilde: Efterskoleforeningen 2015b. Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole**

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Skolerne kan også udbyde særlige linje- eller valgfag, som skal øge elevernes faglige kompetenceniveau i forhold til overgang til ungdomsuddannelserne.

Og linjefagene er ikke ligegyldige – de har nemlig betydning for elevernes overgang til videre uddannelse. En analyse fra EVA viser, at det i 10. klasse har positiv

betydning for elevernes udvikling af motivation, at de har været tilfredse med valget af valgfag og linjer i 10. klasse (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Tabel 4 giver et overblik over efterskolernes udbud af særlige linjefag.

Tabel 4. Særlige linjefag

Udbyder I særlige linjefag, ud over folkeskolens obligatoriske fagblokke, som skal øge elevernes faglige kompetenceniveau i forhold til overgang til ungdomsuddannelse?	Procent	Antal
Innovation	21%	30
Projektledelse	15%	21
Iværksætter	17%	24
Design	18%	26
Cambridge-Engelsk eller tilsvarende på andre sprog	24%	34
Studieteknik	16%	23
Værkstedsfag (erhvervsuddannelser)	23%	33
Temaer inden for samfundsfag (fx politik, medier, medborgerskab)	40%	57
Nej, vi udbyder ikke nogen særlige linjefag med sigte på at øge elevernes kompetenceniveau i forhold til overgang.	25%	36
Andet	14%	20
Total		304 (N=144)

Kilde: Efterskoleforeningen 2015b. Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole**

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Tabellen viser, at 75 pct. af skolerne udbyder særlige linjefag. 40 pct. udbyder temaer inden for samfundsfag, og 24 pct. udbyder fremmedsprog på højt niveau. 23 pct. har særlige værkstedsfag, mens 21 pct. arbejder med innovation, og 15-18 pct. af skolerne har fag som projektledelse, studieteknik, iværksætteri og design. 25 pct. af skolerne har angivet, at de ikke udbyder nogen særlige linjefag med sigte på at øge elevernes kompetenceniveau i forhold til overgange.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes
tiltrækningskraft

● **DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole**

Efterskolen som
vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

EFTERSKOLEN SOM VEJLEDNINGSRUM

Et af de centrale elementer i en god overgang til videre uddannelse er vejledningen – både i forhold til at give eleverne indsigt i uddannelsessystemets indretning og muligheder, og i forhold til at udfordre deres uddannelsesvalg og afklare deres ønsker til den uddannelses- og karrieremæssige rejse, der venter dem. Derfor vil vi i dette afsnit se nærmere på efterskolen som vejledningsrum.

INTEGRERET VEJLEDNING

Mange efterskoler arbejder med en integreret tilgang til vejledning. Den integrerede vejledning kendetegnes ved, at vejledningsindsatsen ikke reduceres til et enkelt fag eller en enkelt medarbejder, men at den i stedet forankres og gennemføres på tværs af fag, aktiviteter og medarbejdere. Formålet er, at vejledningen kan tage udgangspunkt i den unge, og at den unges oplevelser og undervisning kan inddrages i et vejledningsperspektiv og derved gøre vejledningen håndgribelig for den unge.

Når man vejleder elever i 10. klasse, kan man på den ene side nyde godt af, at eleverne står over for et snarligt uddannelsesvalg, og at både eleven og dennes forældre er indstillet på at afsøge information og modtage vejledning.

På den anden side kan det være vanskeligt at rykke ved de uddannelsesmæssige planer og forestillinger, eleven har udviklet gennem sit skoleliv. Dette kan være en del af forklaringen på, at en undersøgelse viste, at elever, der før de kom i 10. klasse på efterskolen, havde planer om at gå i gymnasiet, typisk fortsat ønsker at gå i gymnasiet, når de forlader efterskolen (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Undersøgelsen viser også, at efterskolen påvirker 10. klasses elevernes uddannelsesvalg i mindre grad end andre skoleformer (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Der er dog indikationer på et uudnyttet potentiale, fordi samme undersøgelse viser, at vejledningen på efterskolen kan være med til at øge elevernes motivation for videre uddannelse, hvis eleverne oplever at få en vejledning, der lever op til deres behov (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Efterskolernes indgående kendskab til eleverne samt den tillid, der ofte opstår mellem eleverne og lærerne, giver efterskolerne et mulighedsrum for at tilbyde eleverne en integreret vejledning, som tager udgangspunkt i den enkelte elevs kompetencer og udfordringer. Det kan være med til at hjælpe dem til at træffe et bæredygtigt valg på baggrund af både evner og motivation.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Det er en pointe, som også fremhæves af Efterskoleforeningen i beskrivelsen af deres ambitioner for vejledning på skolerne. Ifølge foreningen skal efterskolernes vejledning kendetegnes ved, at den "...udnytter efterskolens særlige rum med mulighed for alsidige, differentierede og meningsfulde vejledningstilgange og -aktiviteter" (Efterskoleforeningen 2014b).

Konkretiseringen af disse ambitioner skal bl.a. findes i foreningens rolle i udviklingen af kurser og uddannelser til vejledere på efterskolerne. Derudover har foreningen prioriteret opbygningen af vejledernetværk på tværs af skolerne, og endeligt producerer de kvartalsvise nyhedsbreve om vejledning og afholder en årlig vejledningskonference.

Rammer og vejledningsaktiviteter

I folkeskolen har vejledningsopgaven typisk været placeret hos Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), men de seneste års reformer (særligt reformen af erhvervsuddannelserne i 2014) har reduceret UU-vejledernes rolle og lagt mere af ansvaret over på folkeskolerne.

KRAV TIL VEJLEDNINGEN

På vejledningsområdet er efterskolernes 10. klasse forpligtet til at stå mål med kravene til vejledning i folkeskolen (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015a).

Det betyder, at eleverne ligesom i folkeskolen skal modtage vejledning, deltage i et brobygningsforløb, udarbejde en uddannelsesplan samt udarbejde den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO).

Folkeskolens vejledningsarbejde er bl.a. afhængig af skolernes evne til at integrere vejledningen i skolens øvrige undervisning og aktiviteter. Dermed kan efterskolerne og folkeskolerne måske lære mere af hinanden, end man skulle tro.

På efterskolerne er det typisk lærere på skolen, som varetager vejledningsarbejdet i samarbejde med det lokale UU-center. Lærerne, som varetager vejledningen, kan have fået opkvalificering fx via Efterskoleforeningens vejlederuddannelse, som udbydes i samarbejde med Den Frie Lærerskole. Men det varierer fra skole til skole.

Praksis for vejledningen er forskellig rundt om på landets efterskoler. På mange efterskoler får alle elever én obligatorisk individuel vejledningssamtale – og derudover står vejlederen til rådighed for spørgsmål og yderligere samtale i udvalgte tidsrum. At stå til rådighed for samtale kan i visse tilfælde betyde, at enkelte elever kommer

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● **Efterskolen som vejledningsrum**

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

forbi vejlederen 5-10 gange. Endvidere har man nogle steder deciderede vejledningstimer (på skoleskemaet) for hele klassen eller gruppevejledninger. Ifølge en analyse fra Danmarks Evalueringsinstitut tilbyder efterskolerne, sammenlignet med andre skoleformer, en mere tilgængelig vejledning (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Tabel 5 giver et overblik over efterskolernes arbejde med vejledning som et led til at styrke elevernes overgang til ungdomsuddannelse.

Tabel 5. Vejledning

Hvordan arbejder I med vejledning som led i at styrke elevernes overgang til ungdomsuddannelse?	Procent	Antal
Integreret vejledning, dvs. aktiviteter integreret i indholdsplanen for hele skoleåret	64%	92
Fællesskabsvejledning, fx foredrag/oplæg i plenum	75%	108
Gruppevejledning, dialog om afklaring/vejledning i mindre grupper fx kontaktgrupper	51%	74
Uddannelses- og jobundervisning i 10. klasse	35%	51
Samarbejde mellem vejleder, faglærer og kontaktlærer	91%	131
Inddragelse af forældrene i arbejdet med afklaring	84%	121
Ingen af ovenstående	1%	1
Andet (beskriv venligst)	8%	11
Total		589 (N=144)

Kilde: Efterskoleforeningen 2015b. Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● **Efterskolen som vejledningsrum**

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Tabellen viser, at der på 91 pct. af skolerne i Efterskoleforeningens survey er et samarbejde mellem vejleder, faglærer og kontaktlærer om vejledningen af eleverne. 84 pct. af skolerne inddrager forældrene i afklarings- og vejledningsprocessen. 75 pct. af skolerne benytter fællesskabsvejledning, og 64 pct. af skolerne har integreret deres vejledningsaktiviteter i skolens øvrige hverdag.

Det hører med til billedet, at stort set alle skoler i et eller andet omfang enten skemalægger eller i hvert fald rammesætter muligheder for dialog mellem eleverne og en/flere kontaktlærere om trivsel og/eller personlig udvikling i løbet af skoleåret. Også her spiller vejlederen ofte en stor rolle – og i nogle tilfælde er vejlederen også kontaktlærer – eller kontaktlærerne har en vejledningsfunktion.

Hertil kommer naturligvis den mere uformelle vejledning, som finder sted i forbindelse med elevernes løbende udvikling på efterskolen, og som ikke kræver, at der er en vejleder til stede. Det kan ske gennem en samtale med kontaktlæreren omkring egne evner og uddannelsesplaner eller med værelseskammeraten, når der deles fremtidsdrømme.

Efterskoleformen udfordrer brobygningen

Den obligatoriske brobygning har til opgave at give eleverne et indblik i en konkret ungdomsuddannelse gennem et ophold på typisk fem dage på institutionen.

Dette kan være meget udbytterigt for elever, som får mulighed for at stifte bekendtskab med en institution, hvor de planlægger at tage en uddannelse. Men da brobygningsforløb designes i samarbejde med ungdomsuddannelserne i lokalområdet, kan det gå ud over efterskoleelevernes udbytte af brobygningen. Elever skal jo ofte gå på en ungdomsuddannelse i deres hjemkommune, som ligger langt fra deres efterskole.

Ifølge en analyse fra Danmarks Evalueringsinstitut vurderer efterskoleelever i mindre grad end de øvrige elevgrupper, at brobygning har haft stor betydning for deres lyst til at fortsætte på en ungdomsuddannelse og for deres afklaring af, hvilken uddannelse de skal vælge (Danmarks Evalueringsinstitut 2012).

Efterskoleforeningens survey peger også på, at en del af de danske efterskoler oplever udfordringer, når det kommer til brobygningsforløb (Efterskoleforeningen 2015b).

Eleverne bruger meget tid på at besøge uddannelsesinstitutioner, der hvor de bor. Jeg ved godt, at brobygning ikke er designet til at introducere institutionen, men til uddannelsestypen, og at det derfor bør være lige meget, om man besøger Christianshavns Gymnasium eller Slagelse Gymnasium, men det er ikke ligegyldigt for unge i den alder, fordi de er så identitetssøgende. De har behov for at spejle sig i typerne og i stedet. Det er altafgørende at se

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

stedet, når eleverne skal til at vælge det næste trin.

- Lærer på Flakkebjerg Efterskole

I stedet for den traditionelle tilgang til brobygningsforløbet peges der på, at man i højere grad bør integrere besøget med den faglige undervisning på efterskolen.

For eleverne forekommer det umiddelbart helt meningsløst at besøge STX i Slagelse, når ingen af dem skal gå der. De er jo optaget af studiemiljø mere end studieretninger, så vi skal få det forløb implementeret i et undervisningsforløb, så de tager derud med en faglig interesse.

- Forstander på Flakkebjerg Efterskole

Integrationen af vejledningsindsatsen ses også i skolerens arbejde med den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO), der fremhæves som et vigtigt værktøj i efterskolernes arbejde med at afklare de unges uddannelsesvalg. Opgaven består typisk i udarbejdelsen af et skriftligt produkt (men kan også være af mere praktisk karakter eller en kombination), hvor eleven skal tage udgangspunkt i sin uddannelsesplan eller valg af ungdomsuddannelse. Ofte skal eleven forholde sig til en karrieremulighed og job, deres uddannelsesvalg kan føre til. Og det kan være lige så vigtigt at få lukket nogle døre, som at få dem åbnet.

Erfaringen fra OSO er, at mange af eleverne finder ud af, at det her er tilpas spændende til, at de går videre med det. Men der er også nogen, der har haft en drøm i mange år, som finder ud af, at det måske ikke er det, de skal gå efter alligevel.

- Lærer på Eisbjerg International Efterskole

OSO er naturligvis ikke forbeholdt efterskoleelever, da den også er et krav i de kommunale 10. klasser – og også her kan man arbejde med at aktivere et vejledningselement. Men når eleven opholder sig på efterskolen 24/7, udvider det læringsrummet i forhold til arbejdet med OSO. Det kan fx være muligheden for sparring fra lærere og elever uden for skoletid eller brugen af værkstedsfaciliteter om aftenen eller i weekenden.

UDDANNELSESMESSE FOR OG AF ELEVER

På flere efterskoler som fx Ryslinge Efterskole har man valgt at gribe den obligatoriske selvvalgte opgave anderledes an. Hvert år skal eleverne i 10. klasse udvikle og bemande en stand på en uddannelsesmesse, hvor lokalrådets 8. og 9. klasser inviteres til at få et indblik i mulige karriereveje. Standen skal præsentere et bestemt job, hvor eleven forventes at have gennemført et interview med én, som har det job. På messen skal eleven bl.a. fortælle om den uddannelsesmæssige rute, som kan føre til jobbet.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Ændret vs. styrket uddannelsesvalg

Nogle efterskoler udnytter 10. klasse til at arbejde intenst og målrettet med at udfordre de unges uddannelsesvalg. En elev kan have truffet sit uddannelsesvalg på baggrund af forældrenes ønsker eller vennernes uddannelsesvalg. Et ophold på en efterskole kan være med til at løfte eleven ud af de rammer, som har formet deres uddannelsesvalg, og dermed give dem muligheden for at kigge indad og finde ud af, hvad de virkelig vil.

Jeg har ændret mit uddannelsesvalg. Jeg ville gerne noget andet end gymnasiet, men jeg vidste bare ikke hvad. Så jeg kom på efterskole for at blive klar til at turde tage et valg, som jeg syntes var lidt hårdt at tage. Altså ikke at gøre det samme som de andre.

– Elev på Ryslinge Efterskole

Dette tema gik igen i flere af DEAs interviews med lærere og vejledere, som slog fast, at det svære uddannelsesvalg nogle gange handler om at vælge anderledes, end ens forældre vil have én til. Der kan vejledningen gøre en forskel ved at skabe en konstruktiv dialog mellem eleven og forældrene.

Vores vejledere er meget opmærksomme på, at det hverken er uddannelsesvejlederens eller forældrenes valg, men at det er den unge, der vælger ungdomsuddannelse. Når vejlederne fornemmer, at forældrene påvirker eleverne, så tager de kontakt

til forældrene. Der er ingen, der skal presses ind i uddannelser.

– Lærer på Skals Efterskole

Det er karakteristisk for mange efterskoler, at hovedparten af eleverne er fast besluttet på at starte på en gymnasial uddannelse. Her kan det være en udfordring, hvis en elev har et urealistisk billede af egne faglige, personlige eller sociale kompetencer.

I den forbindelse arbejder vejlederen på at skabe realistiske forestillinger om uddannelsesvalg, som står mål for både elevens motivation og evner.

En af styrkerne ved efterskoleformen er som nævnt muligheden for at integrere vejledningen af eleverne i det daglige. Den tætte, personlige relation mellem læreren og eleven kan være med til at skabe en tryghed, hvor elevens bekymringer og uddannelsesdrømme kan tales igennem.

Efterskolelærerne oplever tit at komme bag facaden, hvilket giver en unik mulighed for at vejlede eleven mod et bæredygtigt uddannelsesvalg, der kan stå mål med både motivation og evner. Mange lærere og vejledere fortæller, at den uformelle vejledning ofte også sker ved spisningen, eller når der siges godnat.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Den uformelle vejledning stiller dog krav til lærernes viden om ungdomsuddannelserne. Derfor har man på nogle efterskoler organiseret samarbejdet mellem vejleder, kontaktlærer og faglærere. Dette ses fx på Eisbjerg International Efterskole, hvor de har udviklet værktøjet Steps To My Future.

Vejledningen skal foregå i vekselvirkning mellem vejleder, faglærere og kontaktlærere: Vejlederen har overblik over uddannelserne, faglæreren kender elevens faglige niveau dybere end karakterer, og kontaktlæreren snakker med eleven om, hvad han/hun gerne vil.

– Viceforstander på Brejninggaard Efterskole

For de unge, som har særlige behov som fx nedsat hørelse eller ordblindhed, består vejledningsopgaven også i at lave en god overlevering til den kommende ungdomsuddannelse, så de er forberedt på, hvilke hjælpemidler eleven har brug for. Dette overleveringsarbejde er med til at gøre eleven tryk ved at skulle starte på en ungdomsuddannelse med nye krav og forventninger. Ofte oplever eleverne, at der er langt mindre kontakt og mindre vejledning på deres ungdomsuddannelse. Derfor har man nogle steder gjort vejledningstilbuddet fleksibelt, så muligheden for at snakke med en vejleder ikke stopper i takt med, at eleven stopper på efterskolen. I disse tilfælde står vejlederen også til rådighed for gamle efterskoleelever det første år af deres ungdomsuddannelse.

STEPS TO MY FUTURE

Steps To My Future er et vejledningsværktøj udviklet på Eisbjerg International Efterskole. Værktøjet bruges af både vejledere, kontaktlærere og faglærere og skaber en rød tråd i elevens vejledningsforløb. Værktøjet er bygget op omkring otte steps (trin), der er de aktiviteter, som gennemgås henover skoleåret. De otte steps omfatter bl.a. skriftlig refleksion over elevens egen motivation og trivsel, vejledningssamtale mellem elev og kontaktlærer, udarbejdelse af en fagudtalelse og noter om elevens vejledningssamtale samt ansøgning om optagelse på ungdomsuddannelse.

Forældre, gamle elever og virksomhedsledere som vejledere

Formel vejledning handler ikke bare om samtale med en vejleder. Som det ses i Tabel 4, viser Efterskoleforeningens survey, at 84 pct. af efterskolerne inddrager forældrene i vejledningsindsatsen på den ene eller anden måde. Både forældre, gamle elever, uddannelsesledere og virksomhedsrepræsentanter kan være relevante at inddrage som en del af vejledningen. Det kan være, at de eksterne ressourcepersoner inddrages som oplægsholdere, fx i et 10. klassefag eller lignende, men de kan også inviteres til et aftenarrangement, som ligger uden for undervisningstiden.

I afsnittet “Spor 3: Innovations- og projektkompetencer” giver vi desuden en række eksempler på samarbejde med eksterne virksomheder og organisationer i undervisningen.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

De efterskoler, som bruger flere forskellige eksterne ressourcepersoner i vejledningsindsatsen mener, at eleverne har gavn af at høre budskabet fra mange forskellige målgrupper og personligheder.

Tabel 6. Samarbejde

Samarbejder I med andre institutioner eller aktører i forhold til elevernes overgang til ungdomsuddannelser?	Procent	Antal
Ungdomsuddannelsesinstitutioner i lokalområdet/regionalt (udover obligatorisk brobygning)	37%	53
Andre uddannelsesinstitutioner	28%	41
Erhvervsvirksomheder i lokalområdet	28%	41
Erhvervsvirksomheder uden for lokalområdet	13%	19
Kulturinstitutioner	11%	16
Foreninger i eller uden for lokalområdet	15%	22
Idrætsforbund	13%	18
Nej, vi samarbejder ikke med eksterne institutioner.	33%	48
Andre	3%	5
Total		263 (N=144)

Kilde: Efterskoleforeningen 2015b. Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

● **Efterskolen som vejledningsrum**

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

GAMLE ELEVER GIVER GODE RÅD

På Skals Efterskole inviteres gamle elever hvert år til uddannelsescafé, hvor de fortæller efterskoleeleverne om deres ungdomsuddannelse. Nogle gange vil eleverne hellere høre det fra en gammel elev, som står i det lige nu, end fra en vejleder, der fortæller om en uddannelsesinstitution. Tidligere elever gør det hele lidt mere levende og nærværende. Tidligere elever har indblik i både det faglige og sociale miljø på ungdomsuddannelserne og kan dele ud af deres egne erfaringer med at vælge skole eller studieretning.

Det eksterne samarbejde

En god vejledning og overgang kan ofte være afhængig af, at de unge møder autentiske rollemodeller og miljøer. Derfor arbejder mange efterskoler også med eksterne aktører. Tabel 6 viser, hvilke aktører skolerne samarbejder med i forhold til elevernes overgang til ungdomsuddannelserne. En af de aktiviteter, der fylder meget, er besøg af eller hos ungdomsuddannelsesinstitutioner. Her kan eleverne få indblik i hverdagen og det faglige indhold på ungdomsuddannelserne. Besøget kan også indrettes som en temaaften, hvor forældrene kan deltage.

Men der er også eksempler på samarbejde mellem lærere om konkrete fag som matematik (Bisnapgård hos Aalborg Tech), eller bioteknologi (Vardeegnens Gymnasieforberedende Efterskole) eller koncepter som

Ny Nordisk Skole på Skals Efterskole (Efterskolefor-
eningen 2015b).

Som tabellen viser, er skolerne delt i forhold til at samarbejde med eksterne institutioner. 33 pct. har svaret, at de ikke samarbejder med nogen eksterne institutioner (ud over den obligatoriske brobygning).

Tabellen viser, at der er 37 pct., som samarbejder med ungdomsuddannelsesinstitutioner ud over den obligatoriske brobygning, og 28 pct. af skolerne samarbejder med andre uddannelsesinstitutioner og/eller erhvervsvirksomheder i lokalområdet. 13 pct. af skolerne samarbejder med erhvervsvirksomheder uden for lokalområdet, 15 pct. samarbejder med foreninger; 11 pct. med kulturinstitutioner og tre pct. med andre end de nævnte områder.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolerens
tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med
overgange fra 10.
klasse på efterskole

● Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet
med overgange

Spor 1: Gymnasiefor-
beredende 10. klasse

Spor 2: Styrkede
erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og
projektkompetencer

Spor 4: Internationalt
udsyn

Spor 5: Overgange for
elever med særlige
behov

Kilder

FEM SPOR I ARBEJDET MED OVERGANGE

Efterskolernes arbejde med overgange fra 10. klasse lader sig ikke indfange i en enkelt model eller i én bestemt tilgang. Dertil er skolerne og deres elever ganske enkelt for forskellige.

Ud fra resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen og gennem besøgene på de ni efterskoler har vi dog identificeret fem spor i arbejdet med overgangen til (uddannelses)livet efter 10. klasse. Der er tale om faglige spor, hvor efterskolerne specialiserer sig ift. at give de unge en ny faglig identitet i overgangen – som supplement til den personlige og sociale udvikling/dannelse, der foregår på alle efterskoler.

- Spor 1: gymnasieforberedende 10. klasse
- Spor 2: styrkede erhvervskompetencer
- Spor 3: innovations- og projektkompetencer

- Spor 4: internationalt udsyn
- Spor 5: overgange for elever med særlige behov

De fem spor er ikke en udtømmende liste over, hvordan der arbejdes med overgange på de danske efterskoler, men fem nedslagspunkter, som har trådt særligt frem i datamaterialet.

De deltagende skoler fremhæves i forskellige spor, men det er vigtigt at understrege, at hverken skolernes faglige indsats eller deres arbejde med overgange fra 10. klasse kan reduceres til de spor, hvor de bruges som eksempel.

Formålet med beskrivelsen af disse spor er at inspirere andre efter- og grundskoletilbud til, hvordan man kan arbejde med fokus på overgange i 10. klasse.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

● Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

SPOR 1: GYMNASIEFORBEREDENDE 10. KLASSE

Langt de fleste danske 10. klasse efterskoleelever (69,5 pct.) går videre til en gymnasial ungdomsuddannelse. Det almene gymnasium aftager 45 pct. af eleverne, mens HHX aftager 12,4 pct. HTX og HF aftager begge 5,9 pct. (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015a).

Den tendens afspejles blandt efterskolerne, hvor flere tilrettelægger skoletilbud med henblik på både fagligt og socialt at lette elevernes overgang til det gymnasiale uddannelsesspor. Skolerne varierer med hensyn til, om de orienterer sig imod én enkelt eller flere af ungdomsuddannelserne. På Skals Efterskole hedder skoletilbuddet *0.g.*, og eleverne kaldes *0.g.'ere* for at understrege, at efterskoleåret er starten på en gymnasial ungdomsuddannelse, mens Brejninggaard Efterskole gerne vil være forberedende til både gymnasiale- og erhvervsfaglige ungdomsuddannelser. På Askov Efterskole er linjerne opdelt efter de forskellige gymnasiale studieretninger, og forstanderen beskriver det således:

Vores intension var at lave et tilbud, som var et sted mellem 10. klasse og ungdomsuddannelsen. Vi har nu fire forskellige 10. klasser, der lægger sig op ad gymnasiets studieretninger – det er en samfundsfaglig, en sproglig, en naturvidenskabelig. Og så har vi en almindelig 10. klasse til dem, der er uafklarede.

De fire klasser kalder vi for Innova10, Demokra10, Bri10sh, Fleksibili10.

– Forstander på Askov Efterskole

En vej til at forberede eleverne på den efterfølgende ungdomsuddannelse går gennem samarbejder med de omkringliggende uddannelsesinstitutioner. Som en del af projektet Ny Nordisk Skole samarbejder Skals Efterskole med uddannelsesinstitutioner i lokalområdet – herunder et alment gymnasium, hvor de får viden om, hvad der kræves af eleverne på STX. Brejninggaard Efterskole opsøger også viden om ungdomsuddannelsernes krav ved selv at tage kontakt til undervisere og rektorer på gymnasiale ungdomsuddannelser. Efterskolerne har således flere tilgange til det at skabe overgang til ungdomsuddannelserne – nogle er faglige, mens andre er på det sociale og personlige plan.

Forskud på gymnasiefag

Nogle efterskoler forbereder eleverne til deres efterfølgende ungdomsuddannelse ved at give dem en smagsprøve på fagene allerede i 10. klasse. Forberedelsen handler om mødet med de faglige forventninger og krav, der stilles på ungdomsuddannelserne – det kan fx ske gennem en faglig introduktion via efterskolens fag.

Det, at man har smagt på dele af faget før, kan være med til at gøre overgangen lettere.

– Lærer på Brejninggaard Efterskole

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

- **Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse**

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

På Brejninggaard Efterskole har 10. klasses eleverne *fagforløb*, som er fag, der tilrettelægges på en måde, så de både i deres form og indhold introducerer til de fag, der undervises i på ungdomsuddannelserne.

Der er simpelthen et missing link mellem grundskolen og gymnasiet. Især i naturvidenskabsfagene. Vi snakker om det samme, vi mener det samme, men vi bruger to forskellige sprog. Derfor har gymnasielærerne frarådet os at bruge tid og energi på at arbejde med 10. klasses pensum for at føre eleverne til prøve. De vil hellere have, at eleverne stifter bekendtskab med de emner, som de har i den obligatoriske del af fysik og kemi på gymnasiet.

- Viceformand på Brejninggaard Efterskole

Fagforløbene varer fire uger ad gangen, hvor der altid udbydes undervisning i tysk, et naturvidenskabeligt fag og derudover tre-fire andre temaer (fx begynderfransk og -spansk). Elevens valg af fag, som foregår i samarbejde med deres kontaktlærer, kan tage udgangspunkt i et behov for at blive klædt bedre på i enkelte fag, et ønske om at afprøve nye fag eller at sikre, at valget af fag på en fremtidig ungdomsuddannelse er det rigtige. På den måde kan undervisning i fag, der ligner dem, eleverne vil møde på de gymnasiale ungdomsuddannelser, også indgå i elevernes afklaringsproces.

FREMRYKNING AF PRØVEFORBEREDELSE SKABER INNOVATIONS- og PROJEKTUM

På Brejninggaard Efterskole går eleverne til prøve i dansk, engelsk og matematik allerede efter jul. På den måde arbejder eleverne intensivt med prøveforberedelse det første halve år og har derefter mulighed for at fokusere på andre, mere projektorienterede fag og aktiviteter det sidste halvår. For at muliggøre dette rent praktisk går eleverne til prøve i sidste års 10. klasseprøve. Skolens erfaring er, at et intensivt halvår med prøveforberedende skolefag øger både motivation og prøveresultater.

På Skals Efterskole inviteres 2.g'ere desuden til at undervise efterskoleeleverne i tysk for at give eleverne en smagsprøve på tyskundervisningen i gymnasiet. Det er en naturlig måde at skabe læring og overgang mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne på.

Flere af de gymnasieforberedende efterskoler udbyder desuden sprogfag på højt niveau, som kan forberede eleverne til at gå på IB-skoler, tage deres ungdomsuddannelse i udlandet eller lette overgangen til en sproglig linje på en af de gymnasiale ungdomsuddannelser.

Studieparathed

Forberedelsen af eleverne til de gymnasiale ungdomsuddannelser kan også være af mere social og personlig karakter frem for faglig. På Skals Efterskole arbejder man bevidst med at stille krav til eleverne, som afspejler

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

● Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

de krav, eleverne senere vil møde på ungdomsuddannelsen – for at forberede dem bedst muligt.

I begyndelsen af deres efterskoleår får de at vide, hvilke krav der vil blive stillet til dem i gymnasiet. For eksempel at være klar til undervisningen, når timen går i gang, have forberedt sig og have sine ting med. De forventninger refererer vi til og siger, at de forventninger har vi også til jer her på Skals.

– Lærer på Skals Efterskole

Formålet er at udvikle elevernes studieparathed – fra at være elever til at se sig selv om studerende. I samme tråd arbejder Ryslinge Efterskole med studieparathed, ikke ved at øge lektiebyrden, men ved at begrænse tiden til at lave lektier, for at forberede eleverne til at kunne prioritere og håndtere lektiebyrden på de gymnasiale ungdomsuddannelser. På den måde udvikler man andre kompetencer end de snævert faglige – men ikke desto mindre kompetencer, som er afgørende for at klare sig i et travlt studieliv på ungdomsuddannelse og videregående uddannelse.

Ambitiøst miljø som udfordrer

Efterskoler med fokus på at forberede til gymnasiale ungdomsuddannelser henvender sig typisk til bogligt interesserede elever. Det er ofte elever, der i forvejen er dygtige, men det kan også være elever, der gerne vil på gymnasiale ungdomsuddannelser, men som har behov

for en fagligt opkvalificerende efterskole som forberedelse til det.

Skolerne fortæller, at der for elever, som har været vant til at være de bedste, er en stor læring i at møde andre elever, der er lige så dygtige eller bedre end dem selv, før de starter på én af de gymnasiale ungdomsuddannelser, hvor de vil skulle håndtere den samme situation. For andre elever handler det om at opleve, at det er tilladt at være dygtig og nørdet, hvilket giver dem mulighed for at udnytte deres potentiale, erkende deres evner og træffe velbegrundede uddannelsesvalg på den baggrund.

Selvom mange elever er bogligt dygtige, når de ankommer til efterskolen, fortæller lærerne, at mange af dem ikke er klar til at tage valget om ungdomsuddannelse. Rent modenhedsmæssigt er de usikre på sig selv og egne evner, som gør det svært at træffe valget om, hvad de videre vil efter grundskolen. I andre tilfælde handler det svære valg om ungdomsuddannelse om at træffe et valg, som er anderledes end det, mor og far gerne vil have den unge til.

Ofte betyder det boglige fokus også, at skolen fastholder, at eleverne som minimum skal følge undervisning og aflægge prøve i dansk, matematik og engelsk i 10. klasse. Samtidig betyder det at have fokus på boglige fag ikke nødvendigvis, at andre fag og alternative aktiviteter nedprioriteres. Der fyldes blot mere på skemaet.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

● **Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse**

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Samtidig med mange boglige fag er der andre aktiviteter. Ikke i stedet for, men oveni. Derfor er hverdagen lidt presset, og det skal man have lyst til.

- Lærer på Eisbjerghus Internationale Efterskole

At forberede eleverne til livet på en gymnasial uddannelse kan ikke blot være et spørgsmål om at sætte et tilstrækkeligt ambitiøst fagligt niveau. Mange af de personlige og sociale kompetencer, der ligger til grund for uddannelsesparathedsvurderingen, kommer på prøve i løbet af elevens gymnasieuddannelse. Det kan være med til at forklare, hvorfor efterskoler, som arbejder med at sikre en god overgang til gymnasiet, vælger at bruge mange af ressourcerne på netop disse kompetencer.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

● **Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse**

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

SPOR 2: STYRKEDE ERHVERVSKOMPETENCER

Erhvervsuddannelserne har i stigende grad svært ved at tiltrække danske unge til livet som faglært. Dette gør sig også gældende på efterskolerne, hvor 16 pct. af 10. klasse eleverne tager videre på en erhvervsuddannelse, mens den tilsvarende andel fra folkeskolens 10. klasse er 27,5 pct. (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2015)). Dette kan dog til en vis grad forklares ved forskellen i elevernes sociale baggrund og faglige niveau (Danmarks Evalueringsinstitut 2011).

Men hvis danske virksomheder forsat skal have adgang til den arbejdskraft, de har behov for, er vi nødt til at sikre, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse efter grundskolen.

I efterskolernes bagland er der også en bevidsthed om, at flere unge skal videre til en erhvervsskole i stedet for gymnasiet. Derfor har Efterskoleforeningen gennemført et projekt om erhvervsorienterede overgange (Efterskoleforeningen 2014a). Projektet skulle skærpe skolernes evne til at indgå forpligtende og udviklende partnerskaber med erhvervsvirksomheder.

Mange efterskoler har i dag gode muligheder for at lade deres elever afprøve forskellige fagligheder og prøve kræfter med håndværksmæssige og mere tydeligt erhvervsrettede kompetencer. Det foregår ofte tydeligt

gennem efterskolernes valgfag, hvor eleverne ofte har mulighed for at vælge en række kreative og anderledes valgfag, som adskiller sig fra de klassiske boglige fag. Valgfagene kan fx være smykkedesign, landbrug, træværksted, klatring, håndbold, mindfulness eller ridning.

For nogle elever er valgfagene et pusterum i en boglig hverdag, mens valgfagene for andre elever handler om at opbygge en kompetence, der kan lede videre til en erhvervsuddannelse eller et særligt erhverv. Samtidig kan valgfagene også være et udgangspunkt for, at eleverne opdager nye sider af sig selv – og nogle opdager måske et talent, de ikke vidste, de havde, og som måske bliver en levevej senere hen.

EFTERSKOLEELEVER OPRETTER VIRKSOMHED

To tidligere elever fra Gylling Efterskole, Rasmus og Rasmus, arbejder på at stable virksomheden YUNIK TRÆDESIGN på benene. De har begge talent for trædrejning og har designet en vinprop, som de vil forsøge at sætte i produktion. I mellemtiden bruger Rasmus og Rasmus deres tid på tømrerlinjen på Teknisk Skole.

De skoler, som har til formål at opbygge særlige erhvervskompetencer, kalder nogle gange deres valgfag for værkstedsfag. Som det ses i Tabel 3, har 23 pct. af

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

● Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

efterskolerne svaret, at de ud over folkeskolens grundfag udbyder værkstedsfag, som skal øge elevernes faglige kompetenceniveau i forhold til overgangen til ungdomsuddannelserne.

Efterskolerne har organiseret valgfagene meget forskelligt. Der er stor variation i, hvor mange forskellige valgfag, der udbydes, samt hvor mange timer, der er sat af til valgfag.

Et fokus på erhvervskompetencer eller på erhvervsskoler i overgangen fra grundskolen bliver ofte associeret med et lavere fagligt niveau. Dette er naturligvis en del af en større diskussion om erhvervsskolernes plads i det danske uddannelsessystem, men det er vigtigt at understrege, at et fokus på styrkede erhvervskompetencer ikke behøver at have negative konsekvenser for det faglige niveau på institutionen.

Efterskoler, som henvender sig til unge med særlige behov, må naturligvis ofte foretage nogle justeringer i det faglige niveau med udgangspunkt i de udfordringer deres elever har.

Men et fokus på erhvervskompetencer er ikke kun relevant for specialefterskoler eller andre grundskoletilbud, som henvender sig til elever uden for normalgruppen.

MERE INSPIRATION OM ERHVERVSORIENTEREDE OVERGANGE

For mere inspiration til, hvordan efterskoler kan arbejde med erhvervsorienterede overgange, henvises til Efterskoleforeningens pjece fra 2014 om samme emne. Pjecen indeholder syv konkrete eksempler på skoler, som samarbejder med ungdomsuddannelser eller virksomheder med henblik på at forbedre elevernes overgang videre i uddannelsessystemet (Efterskoleforeningen 2014a).

Fælles for de efterskoler i den kvalitative undersøgelse, som arbejder med at styrke elevernes erhvervskompetencer, er, at der samtidig arbejdes fokuseret med de boglige fag. Boglige kompetencer er en forudsætning for at klare sig godt på en erhvervsuddannelse eller en arbejdsplads. Det kan være en udfordring for nogle af eleverne, og derfor arbejder efterskolerne intenst med at motivere eleverne gennem værkstedsfagene og samtidig understrege behovet for også at fokusere på de boglige fag.

At koble talenter: En vej mod positive skoleoplevelser

Nogle efterskoler fortæller om elever, der har bagagen fyldt med nederlag og dårlige skoleoplevelser. I disse tilfælde er efterskolens fornemmeste opgave at give eleven nogle positive skoleoplevelser, der kan bane vejen for en god overgang til livet efter 10. klasse. Det handler om at give eleverne motivation og mod på deres videre uddannelsesrejse – og her kan valgfagene spille en afgørende rolle.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

● **Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer**

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

På Gylling Efterskole udbydes mere end 20 forskellige valgfag, og hver elev kan vælge fire valgfag på et år – valgfagene er lagt ind i skemaet fire dage om ugen, så de skaber et pusterum i den boglige undervisning. Her arbejder man målrettet med at knytte relationer og koble talenter for at knække koden til de boglige fag.

Hvis man oplever en succes sammen i fx metal, så kan man trække den succes med ind i dansk, hvor vores relation bliver bygget på succes og ikke på noget, eleven ikke kan finde ud af. Hvis vi tog valgfagene ud, ville skolen dø.

– Lærer på Gylling Efterskole

Et afgørende kriterium for metoden til at koble talenter er, at de lærere, som underviser i de boglige fag, også underviser i valgfagene – succesoplevelsen i metal trækkes altså med over i dansk gennem relationen mellem elev og lærer. Samtidig arbejder lærerne derfor også fokuseret på at skabe tætte relationer til eleverne, som ofte er nøglen til at skabe faglig succes hos eleven. De fleste elever fortsætter på en erhvervsuddannelse, når de afslutter deres 10. klasse på Gylling Efterskole.

At opbygge erhvervskompetencer

Nogle efterskoler udbyder særlige linjer, som retter sig specifikt mod særlige erhvervsrettede uddannelser. På Bråskovgård Efterskole har de fx en landbrugslinje, der retter sig mod EUX eller landbrugsuddannelsen. Derfor

har man også et tæt samarbejde med Bygholm Landbrugsskole, hvor eleverne på landbrugslinjen besøger skolen for at se, hvad uddannelsen går ud på.

Desuden udbyder skolen fx en ridelinje, en jagtlinje og en outdoor-linje. Eleverne følger et eller to linjefag på et år, og på en uge udgør linjefaget seks timer fordelt på tre dage. De elever, der går på landbrugslinjen, er samtidig med til at producere fødevarer til det daglige liv på efterskolen, da de både leverer korn, kød og grøntsager til skolens køkken. De fleste af eleverne på Bråskovgård fortsætter på en erhvervsskole, når de forlader 10. klasse.

På Fenskær Efterskole har mange elever tidligere fået en diagnose, og de kan have særdeles svært ved at fungere optimalt på en arbejdsplads. Skolen bruger derfor værkstedsfag til at træne eleverne i at være på en arbejdsplads. Det, eleverne producerer på værkstederne, bliver derefter solgt på et marked – det kan være bænke eller fuglehuse. Det er en måde, hvorpå erhvervskompetence og brugsværdien i det producerede gøres tydelig for eleven.

Erhvervslivet kan dog også spille en mere direkte rolle i undervisningsforløbet. For eksempel kan virksomheder ofte være med til at konkretisere den læring, eleverne modtager i undervisningen og motivere eleverne på en måde, som en uddannelsesinstitution kan have svært

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

● **Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer**

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

ved. Det kan være en del af forklaringen på, at 28 pct. af skolerne ifølge Tabel 5 samarbejder med virksomheder i lokalområdet og 13 pct. med virksomheder uden for lokalområdet.

Virksomhederne kan også bidrage ved at tilbyde korte praktikophold. På Fensskær Efterskole har eleverne tre ugers praktik i en virksomhed. Forløbet er tilrettelagt fleksibelt, så den unge starter med en uges praktik, som så kan forlænges til tre uger, hvis virksomheden indvilliger i det. Det giver virksomheden en mulighed for at bidrage med en praktikplads uden at binde sig til den unge, som de ikke kender. Her afprøver eleven, hvad det vil sige at arbejde i en virksomhed og hvilke krav, der stilles uden for efterskolens matrikel.

At styrke elevernes erhvervskompetencer kan have mange formål. For nogle elever er det et spørgsmål om at styrke en indre motivation, som har manglet i årevis. For andre kan det være et spørgsmål om at gøre den boglige læring relevant for løsningen af opgaver i hverdagen eller på arbejdsmarkedet. I et overgangsperspektiv handler det om at koble særlige talenter eller ambitioner med et uddannelsesvalg – om så det fører til en erhvervsuddannelse, gymnasiet eller noget helt tredje.

Hvordan arbejdet skal indrettes, kommer naturligvis an på den enkelte skole og den enkelte elev. Men uanset

formålet kan det være vanskeligt at erstatte den værdi, som flere af skolerne fremhæver ved brugen af autentiske rollemodeller fra erhvervslivet.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

● **Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer**

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

SPOR 3: INNOVATIONS- OG PROJEKTKOMPETENCER

Flere efterskoler har fokus på at udvikle elevernes innovations- og projektkompetencer. Der kan naturligvis være en del overlap mellem dette spor og Spor 2 om erhvervskompetencer. Men til forskel fra Spor 2 er innovations- og projektkompetencer ikke nødvendigvis koblet op på bestemte fag, fagligheder eller erhverv.

Undervisningen i innovations- og projektkompetencer kan derfor antage mange former og spænde på tværs af mange forskellige fag. Men fælles for mange af forløbene er, at eleverne skal lære at omsætte idéer til handling.

De elever, der kommer ud herfra, skal være bedre til at gå ud i civilsamfundet og handle, og det skal de have redskaber til.

– Forstander på Ryslinge Efterskole

Manglende facit og selvledelse udfordrer

Grundlæggende for arbejdet med innovations- og projektkompetencer er, at der ikke findes rigtige eller forkerte svar – facitlisten er lagt på hylden. I stedet tager undervisningen afsæt i, at eleverne skal lære selv at forholde sig til værdien af deres projekter og til de krav, der bliver stillet i den omkringliggende verden – fx den virksomhed, de løser et projekt for.

På Flakkebjerg Efterskole arbejder man med *Entrepreneurship i det frie rum*, hvor lærerne støtter eleverne i at tage initiativ og gennemføre projekter uden for den skemalagte undervisning. Et mulighed, man netop har, fordi eleverne bor på skolen. Denne tilgang til entreprenørskab kræver, at lærerne støtter, men ikke styrer elevernes aktiviteter.

Det er ikke et didaktisk rum, hvor vi skaber et mål for, hvad eleverne skal. Det er et frit rum, hvor ting blomster op fra deres hænder.

– Lærer på Flakkebjerg Efterskole

I innovationsprocesserne er lærerne altså mindre undervisere og mere facilitatorer. Det kræver, at eleven lærer at lede sig selv og handle på eget initiativ. Og det er en udfordring for mange af eleverne.

Udfordringen for eleverne er, at de skal lære at vurdere, om de selv er tilfredse. Når de løser en virksomhedsopgave, er de modtagerrettede, de bliver nødt til at orientere sig ud fra virkeligheden, og det er ikke læreren, der kan vurdere det. Når virksomhederne siger, at det der kan de ikke bruge til noget, så må vi samle dem op igen.

– Forstander på Ryslinge Efterskole

Arbejdsformen er dog mere udfordrende for nogle elever end andre. Lærerne oplever, at meget resultatorienterede

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

● Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

elever kan blive enormt udfordret af det at skulle finde på egne idéer og sætte det i værks – det er svært for dem, fordi de er trænet i at finde svar, som står i facit. Og på den måde kan denne type undervisning skabe en enorm udvikling for disse elever og således bidrage til at udvikle selvstændighed og refleksionskraft.

Virksomhederne motiverer

Både for at udfordre og motivere eleverne er samarbejde med virksomheder en stor del af den måde, undervisningen i innovations- og projektledelseskompetencer tilrettelægges på. Det handler om, at eleverne føler, at deres arbejde er relevant og skaber værdi i den virkelige verden samtidig med, at arbejdet forbereder dem til det arbejdsliv, de engang kommer ud i.

Både på Ryslinge Efterskole og Askov Efterskole tilrettelægges man projekter sådan, at behovet for, at eleverne orienterer sig mod omverdenen øges fra første til sidste projekt hen over skoleåret. Fra at skulle interviewe mindst én person i arbejdet med OSO-opgaven skal eleverne samarbejde med en virksomhed i det afsluttende projekt.

Samarbejde med eksterne parter kan også være i form af virksomhedsbesøg eller oplægsholdere udefra. Et eksempel er på Brejninggaard Efterskole, hvor studerende fra Business Development Engineering på Aarhus Universitet underviser 10. klasse i projektledelse.

PROJEKTER ORIENTERER ELEVER MOD OMVERDENEN

Flere efterskoler tilrettelægger projektføløb hen over skoleåret, så der er progression i kravet om at samarbejde med omverdenen. På den måde udfordres eleverne løbende. På Brejninggaard Efterskole har eleverne fem projekter henover skoleåret: Det første projekt (OSO) stiller krav til interview med mindst én fagperson inden for drømmefaget. Det andet kræver samarbejde inden for efterskolen, mens det tredje orienterer sig mod værdiskabelse i det omkringliggende samfund. Det fjerde projekt har et internationalt sigte, og i det femte, afsluttende projekt skal eleverne indgå i samarbejde med en virksomhed.

For skolerne er det tydeligt, at innovations- og projektledelseskompetencerne ikke blot ruster de unge til deres fremtidige arbejdsliv, men også til deres ungdomsuddannelser.

De bliver gode til at fremføre deres ting, og de bliver gode til at lede processen. Det bruger de også, når de laver opgaver – at brainstorme, strukturere, gennemføre og evaluere. Og de får en formidlingsfaglighed, som gør det nemmere for dem at gå til eksamen.
– Lærer på Ryslinge Efterskole

Eleverne lærer at styre processer og udvikle idéer – kompetencer, som de kan anvende i deres ungdomsuddannelser eller måske som iværksættere senere i livet. Og de bliver refleksive omkring deres egen praksis, hvilket er et væsentligt udgangspunkt for fremtidig læring.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

● Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Personlig modning og bedre karakterer gennem et pitch

På nogle efterskoler arbejder man målrettet med fremlæggelser eller pitch – det handler om at træne eleven i at formidle skarpe pointer, tale foran en forsamling og sælge varen ved det grønne eksamensbord. Og det udvikler samtidig eleven på det personlige og sociale plan. På Gylling Efterskole fortæller lærerne, hvordan mange elever er enormt generte og aldrig før har turdet tale i klassen eller foran en forsamling, inden de kom til skolen. Her arbejder man på at give eleverne den nødvendige mængde selvværd gennem øvelser med fremlæggelser.

Vi arbejder bevidst med fremlæggelser. Til at begynde med i hold og senere to og to. Det rykker. Fra ikke at turde noget som helst til at fremlægge foran en klasse – der bliver skubbet meget på, og det har vi succes med. Nogle græder efter fremlæggelsen, og der samler vi dem op efterfølgende.

– Lærer på Gylling Efterskole

Lærerne oplever her, at elevernes selvtillid vokser enormt af at kunne stå foran en klasse og fremlægge. På Ryslinge Efterskole arbejder man meget med pitch – en form for elevatortale, hvor eleverne lærer at begå sig formidlingsmæssigt, hvad enten det er ved eksamensbordet eller på en virksomhed.

Rekruttering af virksomheder er krævende

Det kræver ressourcer at etablere og følge op på kontakter til virksomheder, som vil bidrage med opdrag til eleverne. Derfor kan det være en stor opgave at løfte på en efterskole. På Ryslinge Efterskole varetager en af lærerne opgaven med at skabe og fastholde kontakten til virksomheder. På Brejninggaard Efterskole skaber man samarbejdspartnere gennem lærernes og forældrenes netværk og i lokalmiljøet. Det væsentlige er, at samarbejdspartnerne kan se, at de får noget ud af at få elevernes perspektiv på de udfordringer, de arbejder med.

Det er måske været lidt svært her det første år, men det har ikke været umuligt. Og vi håber jo, at det kan blive attraktivt for de her foreninger, kommuner og virksomheder at være med.

– Lærer på Brejninggaard Efterskole

Værdien af innovations- og projektkompetencer kan ikke være forbeholdt enkelte uddannelser eller erhverv. I deres rene form er der tale om kompetencer, som gør eleverne i stand til at handle på gode idéer og føre dem til dørs. Der findes næppe en uddannelse eller en arbejdsgiver, som ikke sætter pris på sådanne kompetencer.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

● Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

SPOR 4: INTERNATIONALT UDSYN

Der er i dag ingen, der stiller spørgsmålstegn ved, at vi lever i en globaliseret verden, hvor vi udveksler varer, medarbejdere, informationer og sammenligner os på tværs af grænser.

Det stiller krav til fremtidens arbejdsstyrke, som ofte går langt ud over fremmedsprogskompetencer. Der er både brug for, at de danske elever formår at begå sig internationalt samt at Danmark kan tiltrække kvalificeret arbejdskraft fra andre lande. Begge dele kræver et internationalt udsyn.

Det internationale perspektiv indgår som en del af flere og flere efterskoleers profil, fx i form af internationale klasser. På Ryslinge Efterskole udbydes en international klasse, som bl.a. tager på tre skolerejser i løbet af året. På den måde kan udveksling være en central bestanddel af et internationaliseringstiltag, som forankres i skolens øvrige aktiviteter og undervisning.

På Eisbjerghus Internationale Efterskole opbygger man et internationalt miljø ved at tiltrække udenlandske elever til de internationale linjer på skolen. Her har man god erfaring med, at det internationale perspektiv skaber refleksion over eget skole- og hverdagsliv blandt de danske elever. Man finder ud af, hvad det vil sige at være dansker og være en del af det danske system.

Desuden får eleverne mod til at indgå i internationale sammenhænge, som er afgørende i processen mod at gøre eleverne til verdensborgere.

Nøgleordet er mod. Man har fx spist noget mærkeligt og gået igennem det sammen. Det giver mod på at turde gøre det igen en anden gang. De bliver verdensborgere af det.

– Lærer på Eisbjerghus Internationale Efterskole

Ifølge en spørgeskemaundersøgelse blandt 275 tidligere efterskoleelever fra skoler med en klar international profil mener eleverne selv, at den internationale profil gjorde en forskel for dem. De peger på, at internationaliseringsprofilen er en øjenåbner, snarere end at den giver konkrete kompetencer. Dog er det væsentligt, at der fokuseres på at skabe et autentisk kulturmøde, og ikke blot undervisning på fremmedsprog (Philipsen 2010).

Internationalt udsyn gennem mere end sprogkompetencer

En af vejene til at forberede eleverne på livet i en international verden er at give dem muligheden for at forbedre deres sproglige kundskaber og derved grundlaget for at kunne interagere i verden. Flere og flere efterskoler udbyder nu Cambridge Engelsk, hvor undervisningen i alle skolens fag foregår på engelsk.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskoleens tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

● **Spor 4: Internationalt udsyn**

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Et eksempel er Skals Efterskole, som desuden arbejder med at sikre, at de unge, som ønsker at tage en IB efterfølgende, kan bruge deres Cambridge-forløb til at få merit for en del af IB-forløbet.

Vores Cambridge Engelsk 10. klasse svarer til en pre-IB klasse. Tager man vores 10.c, så har man mulighed for at blive godkendt til at gå ind på IB-uddannelsens 2. år. Det betyder, at vores Cambridge 10. klasse for nogle af eleverne er et "gratis" efterskoleophold, som forkorter vejen ind på IB-uddannelsen.

- Forstander på Skals Efterskole

Cambridge Engelsk eller tilsvarende på andre sprog udbydes på 24 pct. af efterskolerne (se Tabel 3). Ud over forbedrede sprogkundskaber giver Cambridge Engelsk eleverne mulighed for at søge ind på International Baccalaureate (IB), som er en toårig international gymnasial uddannelse, som kan tages i over 100 lande (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015d).

På Eisbjerg International Efterskole udbyder man ligeledes sprogundervisning på højt plan i både tysk og fransk. Desuden kan man vælge begynderprog i japansk, kinesisk, fransk og spansk.

Eksempel: EN SPROGLIG INDSPRØJNING

Efterskoler kan tilbyde elever sprogundervisning i engelsk, fransk og tysk, som giver internationalt anerkendte eksamensbeviser. Certificering af skolen til at undervise og eksaminere i faget kræver bl.a., at undervisere og uddannelsesstilbud godkendes.

Uddannelsesstilbudet fra Cambridge University foregår enten gennem Cambridge ESOL, som tilbyder undervisning i faget engelsk på alle niveauer, eller gennem Cambridge IGCSE, som tilbyder en international afgangseksamen i mere end 70 forskellige fag. ESOL udbydes i Danmark af Studieskolen i København. IGCSE udbydes af SKALs Cambridge International Centre.

DEL F fransk er officielle eksaminer i fransk, som udstedes af det franske undervisningsministerium. Eleverne undervises i fransk på efterskolen og tager eksamen på Institut Français i København.

Goethe Tysk foregår også ved, at eleverne undervises på skolen. De opnår certifikat for deres sprogkundskaber ved at gå til eksamen ved Goethe-Institut Danmark.

Sprogkompetencer kan dog ikke stå alene, når man skal begå sig i en fremmed kultur. En anden måde at forberede eleverne på livet i en international verden er gennem erfaring, venskaber og kulturelt kendskab til verden uden for Danmark.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

● Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Vi har en Cambridge 10.klasse, som har været 14 dage i Hanoi og har haft besøg af en vietnamesisk klasse i 14 dage. Lige pludselig giver det internationale mening, fordi de to klasser kan have undervisning sammen. Vore elever lærer utroligt meget af at møde de vietnamesiske elever, for hvem uddannelse er den eneste måde at komme frem i livet på. De danske elever får godt nok et wake-up call.

– Forstander på Skals Efterskole

Erfaringer og refleksioner, der opstår i forbindelse med udvekslinger, kan efterfølgende bruges aktivt i undervisningen til at skabe læring i forhold til, hvad det vil sige at være ung dansker i en globaliseret virkelighed. På den måde rækker udvekslingen langt videre end blot den egentlige rejse.

Mere end bare turist

Efterskoler med internationalt perspektiv lægger ofte vægt på at besøge verdens lande og derved skabe kendskab og erfaring med andre kulturer. Eleverne skal ikke bare være turister, når de rejser, de skal opnå erfaring og bekendtskaber og involvere sig i de kulturer og mennesker, de møder.

Jeg har været på mange af de her storbyture, hvor vi tager en flok unge mennesker og besøger museer og dit og dat. Og i virkeligheden, så er vi jo bare turister. Vi møder ikke de mennesker. Vi kigger på

menneskerne, og de kigger måske på os. Vi vil gerne mødes med dem, og det kan gymnastikken.

– Viceforstander på Brejninggaard Efterskole

På Brejninggaard Efterskole indgår skolens udvekslingsrejse som en del af et større kulturelt projekt, hvor elever fra hele verden mødes omkring gymnastikken – mødet opstår omkring et fælles tredje, som er en naturlig vej til kontakt. GymCulture er en linje, hvor efterskoleeleverne træner gymnastik og indgår i en international gymnastikkonkurrence i et af verdens lande. Her træner de med unge fra udlandet.

Eisbjerg International Efterskole har partnerskoler i hele verden, hvor elevernes udvekslingsrejse går hen. Inden selve udvekslingsrejsen parres elever fra Danmark med fx elever fra Indien. Eleverne har på denne måde mulighed for at lære hinanden lidt at kende, inden de står på udenlandsk jord.

Man går meget op i, at der skabes kontakt og interaktion med eleverne fra den udenlandske skole, bl.a. ved at gøre de danske elever til værter for eleverne fra de besøgende lande – det sker ved, at den udenlandske elev bor på værelse med den danske elev, som han eller hun er blevet parret med, og den udenlandske elev kommer også med hjem på besøg hos den danske familie i weekenden. På denne måde opstår mange Facebook-venskaber, som kan være grobund for et internationalt netværk for resten af livet.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

● **Spor 4: Internationalt udsyn**

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

Efterskolernes arbejde med at give eleverne et internationalt udsyn handler ikke kun om elevernes oplevelser under efterskoleopholdet. For efterskolerne er ikke alene i deres fokus på at give elevernes uddannelse en international dimension. Mange danske uddannelsesinstitutioner på såvel ungdomsuddannelses- eller videregående niveau har i dag udenlandsrejser som en del af deres tilbud til de unge. Og mange danske unge ser i dag et udlandsophold som en naturlig del af deres uddannelsesforløb.

Her bliver efterskolernes arbejde en byggesten, som de unge kan bygge videre på gennem deres uddannelsesrejse. Det er dog vigtigt at holde fokus på, at rejserne skal veksles til et større internationalt udsyn hos de unge. Det kræver bl.a., at de oplever det som mere end sightseeing, og at deres rolle løftes fra at være turister til at være internationale aktører, der møder andre kulturer i en faglig eller social sammenhæng.

Det kræver ofte, at aktiviteterne kobles på undervisningsforløb, som løber før, under eller efter rejsen.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberevende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

● **Spor 4: Internationalt udsyn**

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

Kilder

SPOR 5: OVERGANGE FOR ELEVER MED SÆRLIGE BEHOV

Efterskolerne fremhæves sommetider for deres evne til at tiltrække ressourcestærke unge. Men det overses ofte, at mange efterskoler løfter en social opgave gennem deres uddannelse og dannelse af unge med særlige behov.

Der findes pt. 38 efterskoler for unge med særlige behov, som er godkendt af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. Heraf er 20 skoler specialiseret i ordblinde unge, mens 18 skoler er målrettet unge med andre typer af indlærings- og udviklingsvanskeligheder som ADHD, autisme, mv. På de almene efterskoler er ca. 8 pct. af eleverne omfattet af lov om inklusion.

Efterskoleformen giver mulighed for at tilbyde et uddannelsesforløb til unge, som typisk har været udfordret i det traditionelle uddannelsessystem – ofte med negative oplevelser i bagagen.

Typerne af særlige behov kan variere betydeligt og kan spænde fra relativt milde udfordringer, som kan håndteres af almindelige efterskoler, til udfordringer som er en alvorlig hindring for de unges fremtid – uddannelsesmæssigt såvel som personligt.

Det kan handle om de unges faglige niveau eller personlig modenhed, men også særlige udfordringer som

hørehæmning, ADHD, autistiske diagnoser, ordblindhed eller en kombination af disse.

De efterskoler, der retter sig særligt mod en eller flere målgrupper med særlige behov, arbejder ud fra en specialpædagogisk tilgang rettet mod at gøre eleverne klar til at stå på egne ben og gerne gå videre til et passende ungdomstilbud – enten inden for det formelle ungdomsuddannelsessystem som de almindelige ungdomsuddannelser eller det ikke-formelle ungdomsuddannelsessystem som produktionsskolerne eller den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (STU).

Da elevernes udfordringer kan variere betydeligt, er der naturligvis også stor forskel på, hvilken indsats der kræves for at gøre dem i stand til at klare sig videre i livet.

For nogle kan det være nødvendigt at lære mange af de ting, som tages for givet af andre unge. Det kan være daglige opgaver som tøjvask eller personlig hygiejne, som eleverne måske aldrig har lært hjemmefra. Men det kan også være at lære at håndtere sine følelser og indgå i sociale sammenhænge.

Hos nogle elever kan det tilskrives diagnoser eller særlige behov, mens det for andre skyldes, at de kommer fra ressourcetsvage familier, hvor mange basale rammer og strukturer mangler.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

● **Spor 5: Overgange for elever med særlige behov**

Kilder

Niveaudeling, normering og læreropmærksomhed

I forbindelse med erhvervsskolereformen, hvor eleverne nu skal have minimum et gennemsnit på 2 i dansk og matematik for at blive direkte optaget på en erhvervsskole, har de fleste specialefterskoler indført mulighed for at gå op til folkeskolens afsluttende prøve i fx dansk og matematik. Man arbejder derfor meget målrettet på at løfte den enkelte elevs gennemsnit til minimum 2. Værktøjerne er bl.a. niveaudeling, høj normering og særlig læreropmærksomhed på eleverne.

Mange efterskoler inddeler deres elever efter deres faglige niveau. Efterskoleforeningens spørgeskemaundersøgelse viser, at næsten to tredjedele (68 pct.) af alle efterskoler har niveauidelt undervisning. Dermed er niveaudeling ikke forbeholdt de skoler, som fokuserer på elever med særlige behov.

Typisk omfatter niveaudelingen på skolerne for elever med særlige behov udelukkende de boglige fag og i mindre grad mod valgfagene. Niveaudelingen er dog som regel dynamisk forstået på den måde, at eleverne har mulighed for at flytte hold i løbet af året, hvis de er blevet forkert placeret eller udvikler sig meget hurtigt. Inddelingen kan ske på mange måder, men særligt på ordblindeefterskolerne foregår det ofte ved, at eleverne testes, når de ankommer til skolen og inddeles på den baggrund i niveaudelte hold med det formål, at lærerne kan arbejde intenst med fagligheden.

Den indledende faglige test har samtidig betydning for, at lærerne har et meget fintmasket kendskab til elevens faglige standpunkt og særlige faglige udfordringer. På baggrund af den faglige test har læreren mulighed for at organisere en særligt tilrettelagt undervisning. Især de efterskoler, som henvender sig til eleverne med særlige behov, understreger muligheden for at arbejde intenst med faglig opkvalificering gennem niveaudelt særligt tilrettelagt undervisning.

Niveaudeling er en ramme, vi sætter om undervisningen for at tage de faglige udfordringer, som eleverne har, seriøst.

– Forstander på Gylling Efterskole

På de efterskoler, hvor man arbejder målrettet med elever med særlige behov, forekommer niveaudelingen i kombination med en høj lærernormering. På Gyllinge Efterskole har man fx 8-15 elever pr. lærer for at kunne arbejde målrettet med elevernes ordblindhed. Den høje normering betyder samtidig en stærkere læreropmærksomhed på den enkelte elev – og særligt for efterskolerne er opmærksomheden på eleven ikke isoleret til undervisningstiden, men i lige så høj grad under måltider, til aftenturen eller øvrige aktiviteter.

Flere lærere fra specialefterskolerne beskriver, hvordan eleverne blomstrer som følge af den intense og nære voksenkontakt. Samtidig arbejder de målrettet med

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

● **Spor 5: Overgange for elever med særlige behov**

Kilder

elevernes selvdisciplin for at gøre dem klar til livet efter 10. klasse, hvor det fx i højere grad forventes, at man møder til tiden eller kan gå så tilpas tidligt i seng, at man er veloplagt til undervisningen dagen efter.

Efterskolens faste struktur understøtter særlige behov

Efterskolerne har mulighed for at strukturere elevernes dagligdag ud over den egentlige undervisningstid. Dagen kan opdeles i fx morgenløb, undervisning, fortælle-timer, spisning, lektiecafé, rengøring, kontaktgruppemøder – og så måske en stille time ind i mellem. Skolerne varierer naturligvis ift., hvor meget af dagen der skema-lægges samt hvor meget, der lægges fokus på disciplin blandt eleverne. En struktureret hverdag kan især være gavnlig for elever med særlige behov.

Lærerne fra specialefterskolerne fortæller, at elevernes læring og trivsel styrkes gennem den faste rutine for fx spise- og sengetider. På Bråskovgård Efterskole oplever man, at efterskolens faste struktur er helt optimal for de elever med særlige behov, der netop har behov for på forhånd at vide, hvad der sker hvornår. En skemalagt hverdag med forudbestemte indslag gør det nemmere for elever med særlige behov at begå sig.

Støtteordninger og overgange til andet end de formelle ungdomsuddannelser

For nogle elever med særlige behov er en ungdomsuddannelse i det formelle system ikke den rette vej

– især efter erhvervsskolereformens adgangskrav på 2 trådte i kraft, har flere elever måttet finde alternative veje (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2015c). I disse tilfælde kan fx STU eller en produktions-skole være den rette vej.

Andre elever med særlige behov kan, med de rette støtteforanstaltninger, finde en plads i det formelle ungdomsuddannelsessystem med støtte fra fx en it-rygsæk, en coach eller lignende. Det betyder, at elever med særlige behov ofte har et anderledes vejlednings- og overgangsforløb end størstedelen af efterskoleeleverne.

Unge med særlige behov har ofte brug for glidende og gennemsigtige overgange. I de tilfælde, hvor elever med særlige behov bliver optaget på en ungdomsuddannelse i det formelle uddannelsessystem, kan der være brug for støtteforanstaltninger og en overlevering fra efterskolen til den kommende ungdomsuddannelse, så ungdomsuddannelsen er forberedt på, hvad den kommende elev kræver for at trives og derved lære.

På Gylling Efterskole står skolens UU-vejleder fx for at sikre, at den kommende ungdomsuddannelsesinstitution er bekendt med den unges særlige udfordringer, og at de rette støtteforanstaltninger er til rådighed.

På Bråskovgård Efterskole står den lærer, som underviser de hørehæmmede elever, for at sørge for en glidende

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

● **Spor 5: Overgange for elever med særlige behov**

Kilder

overgang til den kommende ungdomsuddannelse. Her tager læreren på besøg på den kommende ungdomsuddannelse sammen med eleven, som på forhånd har forberedt sig på, hvad han eller hun skal sørge for at fortælle ungdomsuddannelsen om sig selv, sine behov og brug for hjælpemidler.

Hjemkommunen er en vigtig sparringspartner

I de tilfælde, hvor eleverne har brug for videre støtte, fylder samarbejde med elevernes hjemkommune meget. Det er ofte afgørende for elevens videre forløb, at hjemkommunen kan tilbyde det rette tilbud, og at der er et godt samarbejde med efterskolen om overgangen til livet efter 10. klasse. Hvis eleven overlades til sig selv eller ender i det forkerte tilbud efter 10. klasse, kan efterskolens arbejde risikere at havne på gulvet.

På Fenskær Efterskole samarbejder man med kommunen omkring stort set alle skolens elever. Og her oplever man, at samarbejdet kan være svært. Udfordringerne kan variere, men bunder oftest i administrative udfordringer ift. at komme i kontakt med den person i kommunen, som træffer afgørelser i den unges sag, langsommelig sagsbehandling, finansieringsudfordringer, og at kommunen kan mangle viden om den unges potentialer og kompetencer.

Jeg havde en elev fra en nærliggende kommune, som efter et år her på skolen var en oplagt kandidat til at komme på vores udslningsforløb. Han var meget motiveret for det, og hans huslærer, UU-vejlederen og hans sagsbehandler vurderede, at han var klar til det. Men så kom det kommunale bevillingsteam og sagde, at de foretrak, at han fik en ledig plads på en kommunal institution. Jeg har ofte en opfattelse af, at vi går herude og forsøger at dyrke sommerfugle, som vi slipper løs, når de er klar. Men sommetider bliver deres vinger desværre rykket af, når de kommer videre i systemet, og det var som at rykke vingerne af ham, da han kom i det kommunale tilbud.

– Viceforstander på Fenskær Efterskole

Hvis beslutningen om, hvorvidt de unge skal have et tilbud inden for de ikke-formelle ungdomsuddannelser eller gives særlige støtteforanstaltninger, udskydes fra kommunens side, kan det ifølge en afdelingsleder fra Fenskær Efterskole have betydelige konsekvenser for elevernes trivsel. Det understreger behovet for, at kommunen inddrages tidligt i forløbet, men også at de holdes til ilden ift. at afklare den unges situation.

Jeg sidder pt. med to elever her midt i juni, hvor kommunen endnu ikke har afgjort, om der kan bevilliges et ophold til eleverne til næste år. Vi satte allerede arbejdet i gang i efteråret, så det er ikke i orden, når man har at gøre med elever, som har brug for

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

● **Spor 5: Overgange for elever med særlige behov**

Kilder

trygge rammer. Det bliver de urolige af, og det kan få dem til at skubbe til borde og smide med stole uden de helt forstår, hvorfor de gør det.

– Afdelingsleder på Fenskær Efterskole

Efterskolernes samarbejde med kommunerne er naturligtvis ikke altid problematisk. Men i de tilfælde, hvor efterskolerne oplever, at kommunerne tilbyder de unge et forløb i hjemkommunen, som ikke er optimalt, ligger der en vigtig opgave i at forberede den unge på at samarbejde med kommunen på en konstruktiv måde, så eleven opnår det rette tilbud.

Her kan det være relevant at etablere en overgangsperson, som kan være en hjælp for eleven – hvad enten de fortsætter i det formelle eller ikke-formelle uddannelsesystem. Dette giver eleverne mulighed for at tage kontakt til en velkendt lærer eller UU-vejleder med spørgsmål osv. Især for elever med særlige udfordringer kan det være med til at sikre en tryk og glidende overgang.

Specialefterskolernes arbejde er vanskeligt at reducere til en række centrale indsatser eller tiltag. De unges udfordringer og styrker er vidt forskellige, og måske er styrken netop, at efterskoleformen tillader udviklingen af nære bånd til andre unge og til ressourcestærke voksne. En grundlæggende forudsætning for, at de unges vanskeligheder vendes til en succes, er dog, at alle trækker i samme retning.

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

- **Spor 5: Overgange for elever med særlige behov**

Kilder

KILDER

DAMVAD og Center for Ungdomsforskning (CEFU) (2014): *9. klasse på efterskole - Fem udfordringer til udviklingen af efterskolernes 9. klasse.*

Danmarks Evalueringsinstitut (2011): *Karakteristik af 10.-klasse-elever – Del 1 af evalueringen af folkeskolens 10. klasse.*

Danmarks Evalueringsinstitut (2012): *10. klasse – på vej mod ungdomsuddannelse. Anden del af evalueringen af 10. klasse.*

Efterskoleforeningen (2014a): *Erhvervsorienterede overgange – fra efterskole til ungdomsuddannelse. Efterskolerne.*

Efterskoleforeningen (2014b): *Efterskoleforeningens Vejledningssyn. Efterskolerne.*

Efterskoleforeningen (2015a): *Elevtal 2015/16. Efterskolerne.*

Efterskoleforeningen (2015b): *Survey blandt efterskoler om deres fokus på elevernes overgang til ungdomsuddannelse i efterskolens 10. klasse. Efterskolerne.*

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2014a): *10. Klassebekendtgørelsen. BEK nr 1251 af 27/11/2014.*

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2014b): *Antal elever – Antal elever tilmeldt uddannelse via Fælles Tilmelding til Ungdomsuddannelserne (FTU).*

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberedende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

● Kilder

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2015a): UNI-C Databank (Overgang til uddannelse (EOU)).

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2015b): *Bekendtgørelse af lov om efterskole og frie fagskoler*. LBK nr 785 af 15/06/2015.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2015c): *Notat om tilgang til erhvervsuddannelsernes grundforløb i 2015*.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2015d): *Uddannelsesguiden*.

Philipsen, Joakim (2010): *En international profil – gør det en forskel på den lange bane?* Efterskolerne.

Pless, Mette & Noemi Kantznelson (2007): *Unge vej mod ungdomsuddannelserne – tredje delrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. Center for Ungdomsforskning.

Thomsen, Rie & Ulla Højmark Jensen (2011): *Vejledning i Samspil – Evaluering og dokumentation af efterskoler-nes vejledning*. Schultz

Forord

Efterskolerne i tal

DEL 1: Efterskolernes tiltrækningskraft

DEL 2: Arbejdet med overgange fra 10. klasse på efterskole

Efterskolen som vejledningsrum

Fem spor i arbejdet med overgange

Spor 1: Gymnasieforberevende 10. klasse

Spor 2: Styrkede erhvervskompetencer

Spor 3: Innovations- og projektkompetencer

Spor 4: Internationalt udsyn

Spor 5: Overgange for elever med særlige behov

● **Kilder**

VÆKST GENNEM VIDEN

DEA er en ideologisk uafhængig tænketank, der arbejder for, at Danmark øger sin værdiskabelse og vækst samt tiltrækker internationale virksomheder gennem viden om uddannelse, forskning og innovation.

Tænketanken DEA kæmper grundlæggende for, at flere unge får en uddannelse, der efterspørges, at forskning bliver omsat til innovation i private og offentlige virksomheder, og at Danmark er et attraktivt land for videnbaserede virksomheder.

DEA vil nå sine mål gennem:

- Analyser og undersøgelser, der styrker DEAs dagsorden
- Involvering af virksomheder, uddannelsesinstitutioner og organisationer via partnerskaber og projekter
- Udfordring af vanetænkning og bidrag til løsning af samfundsudfordringer

